

RAPPORT

Lokal mobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar

– läxhjälp, lokal samverkan och en modell för gräsrotsorganisering

Gabriella Elgenius, AnnSofie Olsson och Arfi Yosuf

Om författarna

Gabriella Elgenius är professor i sociologi vid Göteborgs universitet. Gabriella leder forskningsprojekten om civilsamhället bidrag till integration *Rethinking Integration*, Vetenskapsrådet (2019–02167); Civilsamhällets roll för arbetsmarknadsdeltagande, Forte, (2018–00181) och om medborgarforskning i projektet *Empowering Cities of Migration*, Formas (2020–03032).

AnnSofie Olsson är sekreterare i styrelsen för Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen och samarbetar med flera lokala civilsamhällesorganisationer. AnnSofie är diakon i Svenska Kyrkan i Bergsjön och har en magisterexamen i socialt arbete från Lunds universitet och har arbetat inom flyktingmottagning och familjebehandling.

Arfi Yosuf är engagerad i styrelsen för Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen. Arfi arbetar som förskolelärare och har en förskollärarexamen ifrån Göteborgs universitet. Hon skrev sin kandidatuppsats om likvärdighet i förskolan.

Vi riktar ett varmt tack till alla deltagare som bidragit till rapporten genom intervjuer och fokusgrupper.

Vi tackar också forskningsråden för finansiering för forskningsprojekten *Rethinking Integration* (Vetenskapsrådet, 2019–02167), *Localities: Civilsamhällets roll för arbetsmarknadsdeltagande* (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte, 2018–00181), och medborgarforskningsprojektet *Empowering Cities of Migration* (Forskningsrådet för hållbar utveckling Formas, 2020–03032) vilka bidragit till samarbeten och materialinsamling vilka ligger till grund för rapporten. Samtliga projekt har genomgått godkända etikprövningar.

Vi tackar Folkhögskoleförvaltningen, Västra Götalandsregionen (VGR), Sensus studieförbund som möjliggjort att AnnSofie Olsson och Arfi Yosuf tagit fram ett metodstöd (Bilaga) inom projektet Helhetslyftet (vilket ägs av Folkhögskoleförvaltningen, VGR och medfinansieras av Asyl, Migrations- och integrationsfonden, AMIF, 2.5.2.10-8-2022).

Tack till Maja Cederberg och andra medverkande på seminarium vid Institutionen för Sociologi och Arbetsvetenskap, Göteborgs universitet, där rapporten presenterades.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. GRÄSROTSORGANISERING OCH LOKAL SAMVERKAN.....	4
1.1 Begrepp.....	5
1.2. Rapporten vänder sig till.....	6
2. CIVILSAMHÄLLET OCH INTEGRATION.	7
2.1 Civilsamhället.....	7
2.2. Globala mål i förhållande till den lokala verkligheten.....	8
2.3 Integration och mångfald – ett ramverk.....	9
3. MEDBORGARFORSKNING, METOD OCH MATERIAL.....	11
4. FALLSTUDIENS ORGANISATIONSHISTORIA.....	13
5. ORGANISERING OCH MOBILISERING – AKTIVITETER, AKTÖRER OCH ARBETSSÄTT	16
5.1 Aktiviteter.....	16
5.2 Ledare och aktörer.....	21
5.3 Arbetsätt.....	25
6. SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER	29
7. KÄLLFÖRTECKNING	32
8. BILAGA 1 METODSTÖD	36

1. Gräsrotsorganisering och lokal samverkan

Den här rapporten handlar om gräsrotsorganisering och lokal mobilisering av och för boende i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Rapporten fokuserar på gräsrotsengagemangets villkor, aktörernas roller, sätt att arbeta och på möjliggörande strukturer, det vill säga på lokala samarbeten om resurser. Syftet med rapporten är synliggöra aktiviteter som erbjuds, aktörer och arbetssätt som främjar delaktighet och samverkan inom och mellan föreningar, företag och myndigheter.

Fallstudien Bergsjöns Studieceter Läxhjälpen (BSL) i Bergsjön Göteborg bidrar i sammanhanget till kunskap om hur mindre informella initiativ kan utvecklas till föreningar med egna medel och verksamheter under vissa omständigheter och samarbeten. Föreningen BSL identifierades i ett pågående forskningsprojekt som en fallstudie som bidrar med kunskap om just den här processen. BSL började med läxhjälp i en liten skala och med en mindre verksamhet för ett 15-tal barn under 2017 och som utvecklades till en förening med flera hundra medlemmar och aktiviteter i flera bostadsområden som möter liknande utmaningar som Bergsjön under 2023.

Tidigare forskning har pekat på att informella initiativ inom civilsamhället ofta förblir osynliga trots att dessa bidrar med aktiviteter och under rätta förutsättningar kan växa till föreningar med egna resurser och medel. Tyvärr vet vi således inte tillräckligt mycket om den här processen eller om samarbeten mellan civilsamhället, lokala företag och myndigheter som möjliggör denna. Därtill har vi begränsad kunskap om civilsamhället i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar och om föräldrars organisering för att förbättra barns och ungas utbildningsmöjligheter. I den här rapporten skissar vi därför på en gräsrots modell som drivs av föräldrars engagemang, och hur detta engagemang även mobiliserat andra aktörer och samarbeten mellan föreningar, bostadsbolag och myndigheter, vilka även bidragit till en utveckling av en möjliggörande struktur.

Fallstudien om gräsrotsmobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar belyser även ojämlika förutsättningar inom vilka organiseringen sker då aktiviteter syftar till att erbjuda konstruktiva sammanhang för att förbättra barn och ungas framtidsmöjligheter. En väsentlig motivation är oron över barns skolgång som föräldrar känner i ett nytt land och över att barn och unga skall hamna i destruktiva sammanhang (se Pemberton, Elgenius, Falge, Goodson m.fl. 2023). Göteborgs stad pekar på stora skillnader i livsvillkor och att det finns bostadsområden i Göteborg där 55 procent av barnhushållen lever i så kallad ”låg ekonomisk standard” (2023:84). Den ökande boende- och skolsegregation bidrar till ojämlika uppväxt- och levnadsvillkor för barn och ungas livschanser. Boende i områden med socioekonomiska utmaningar har därtill sämre och färre arbetsmöjligheter, lägre utbildningsnivå och barnen sämre skolresultat (2023:19). I jämförelse med elever ifrån bostadsområden med så kallad ”hög socioekonomisk status” klarar endast hälften av eleverna ifrån områden med ”låg socioekonomisk status” kunskapsmålen i årskurs 6 och 9 (Göteborgs stad, 2023: 48; Grundskoleförvaltningen, 2021), vilket pekar på vikten av läxhjälp och initiativ som behandlas i den här rapporten. Ofrivillig trångboddhet beskrivs som särskilt negativ på barns

och ungas uppväxtvillkor eftersom den försvårar möjligheter till att sköta skolarbetet och kan bidra till att barn vistas mera utanför hemmet.

1.1 Begrepp

Vilka begrepp vi använder är viktigt för de bidrar till att förstå verkligheter och sammanhang. I rapporten förhåller vi oss till ett antal viktiga begrepp som civilsamhället, gräsrotsorganisering, integration och bostadsområden med socioekonomiska utmaningar:

Civilsamhället

Med civilsamhället avses här icke-vinstdrivande verksamheter som bedrivs inom föreningar, stiftelser, sociala företag och inom informella initiativ.

Gräsrotsorganisering och gräsrotsinnovation

Vi använder gräsrotsorganisering för att hänvisa till civilsamhället som avser mobilisering av och för den lokala befolkningen. I den här rapporten avser aktörerna föräldrarna som driver läxhjälpen, representanter för andra lokala föreningar och bostadsbolag som deltar i detta samarbete. Fallstudien pekar på hur ett möjliggörande samarbete kan se ut i bostadsområden med socio-ekonomiska utmaningar.

Civilsamhället och integration

Civilsamhället har inte alltid kopplats till integration men dess aktiviteter erkänns alltmer som viktiga för att främja deltagande och motverka ojämlika villkor. Tyvärr förbises ofta informell verksamhet som också bidrar till civilsamhället och fokus har mest varit på större etablerade och registrerade föreningar.

Det råder ingen enighet om begreppet integration, vem som skall ansvara för integrationen eller vem som står i fokus för denna. Vi använder begreppet integration med försiktighet för att referera till en process där individer blir en inkluderad och accepterad del av samhället. Begreppet kan alltså gälla alla individer med eller utan en migrationshistoria men i rapporten avses den senare gruppen. Integration är en process och ett delat ansvar och med flera relevanta indikatorer som exempelvis arbete, utbildning, hälsa och fritid.

Bostadsområden med socio-ekonomiska utmaningar

Bostadsområden med socioekonomiska utmaningar är kontexten för fallstudien där aktörer arbetar för att främja jämlika villkor och mobilisera lokala samarbeten kring läxhjälp. Vi använder inte begreppen ”utsatta/särskilt utsatta områden” eftersom dessa upplevs som stigmatiserande. Vi använder inte heller tillhörande beskrivningar om ”resursfattighet” eftersom det lokala aktörskapet och lokala samarbeten omkring resurser ofta förbises. Rapporten synliggör i stället aktörskap, aktiviteter och sätt att jobba under utmanande socio-ekonomiska förutsättningar.

1.2. Rapporten vänder sig till

Rapporten vänder sig till kollegor i civilsamhället, stiftelser, bostadsbolag och andra företag, stadsförvaltningar och lokala myndigheter som är intresserade av att på olika sätt bidra till civilsamhällets aktiviteter i bostadsområden som möter olika former av socioekonomiska utmaningar. Som ett appendix till rapporten bifogas därför också ett metodstöd som vänder sig till potentiella aktörer med intresse för lokala samarbeten, föräldrasamverkan och läxhjälp.

Rapporten förmedlar också analys och forskningsresultat ifrån forskningsprojekten *Rethinking Integration* (VR) och *Localities: Civilsamhällets roll för arbetsmarknadsdeltagande* (Forte) som leds av Gabriella Elgenius. Rapporten har inspirerats av medborgarforskning som metod som anammades i projektet *Empowering Cities of Migration: nya metoder för engagemang, urban och lokal integration* (Formas). Övergripande syftet med forskningsprojekten har varit att bidra till civilsamhälle- och integrationsforskningen på olika sätt och genom att svara på frågor om hur civilsamhället bidrar till integration och inkludering i bostadsområden som möter socioekonomiska utmaningar och som karaktäriseras av mångfald. Projekten fokuserar på lokala aktörer, aktiviteter, arbetssätt, samverkan om resurser samt formella organisationer såväl som informella initiativ som på olika sätt bidrar till integration i sju områden som möter socioekonomiska utmaningar i Sverige och England. Forskningen vill också förstå vilka utmaningar civilsamhället möter, vilka aktiviteter som erbjuds, vem som organiserar vad för vem och hur civilsamhällets bidrar till de uppdrag som välfärdsstaten traditionellt ansvarat för.

I denna rapport tar vi inte upp alla läxhjälpinsatser som organiseras i Bergsjön med omnejd av andra aktörer inom civilsamhälle, skola och bostadsbolag för att förbättra barn och ungas livsvillkor. Vi tar inte heller upp andra aktiviteter inom civilsamhället som på andra sätt arbetar för att främja barn och ungas framtida möjligheter. Det finns även andra relevanta perspektiv på gräsrotsorganisering vilka behandlas i forskningssammanhang och belyser olika utmaningar som att erhålla medel och långsiktiga resurser, lokala hierarkier och olika diskriminerande praktiker. Det finns naturligtvis många utmaningar och barriärer som kan lyftas i samband med gräsrotsorganisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar som vi inte fokuserar på i den här rapporten. Fallstudiens verksamheter har mötts av utmaningar som boendes känsla av maktlöshet, projektrötthet och en bristande tilltro till förändring, lokala myndigheter och staden.

2. Civilsamhället och integration – tidigare forskning och ramverk.

Det finns mycket forskning om både civilsamhället och integration men mindre om hur civilsamhället bidrar till integration och delaktighet i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar som karaktäriseras av mångfald. Att civilsamhällets aktiviteter kan stödja integrationsprocessen har uppmärksammats i olika sammanhang. Vi lyfter här några väsentliga aspekter av tidigare forskning om civilsamhället, klyftan mellan globala/ nationella mål och lokala förutsättningar och integration och mångfald.

2.1 Civilsamhället

Forskning om civilsamhället i bostadsområden som karaktäriseras av socioekonomiska utmaningar har ibland beskrivits som ett vakuum i jämförelse med mer välbärgade områden (McDonnell, Mohan och Norman, 2020) eller beskrivits som oförmögen att möta existerande utmaningar (Esaiasson, 2019). Så kallade minoriteter har även visats vara mindre aktiva i civilsamhället i jämförelse med majoritetssamhället (Musick m.fl. 2000; Amnå, 2007; Gijbert m.fl. 2012). Föreställningarna i media om ett frånvarande civilsamhälle i förorten visar sällan på det vardagsnära civilsamhälle som täcker upp där offentliga och privata alternativ inte räcker till (Kings, 2011) eller där välfärdsstaten inte klarar att kompensera för ojämlika villkor (Elgenius, 2023b).

Tyvärr har vi inte en komplett bild av civilsamhället i områden med socioekonomiska utmaningar (MUCF, 2017). Tidigare forskning har i huvudsak fokuserat på formellt registrerade föreningar och informella initiativ har förbisetts (McCabe och Phillimore, 2017; Elgenius, 2023a; Jacobsson och Korolczuk, 2017). Kollegor i England fann exempelvis hela 58 informella initiativ i ett mångkulturellt bostadsområde i Birmingham som föll under radarn eftersom dessa inte var registrerade föreningar (Soteri-Proctor och Alcock, 2012).

Forskargruppen har därtill funnit att informella initiativ bidrar till det lokala civilsamhället även i Sverige (Elgenius, Phillimore, Borkowska och Kawlerowicz, 2022; Elgenius, 2023a; Elgenius och Kawalerowicz, under bearbetning).

Som regel är informella aktiviteter organiserade för och av den lokala befolkningen (Mayblin, 2017) och förankras underifrån. Gräsrotsorganisationer och föreningar brukar bygga på existerande nätverk, volontärarbete, ha en lokal inriktning och utgå ifrån lokala behov och en vilja att bidra till institutionella reformer (Horton-Smith, 2000; Sillig, 2022). Termerna gräsrotsorganisering och gräsrotsinnovation används också här eftersom lokala aktörer identifierar sociala behov och aktiviteter och uppnår resultat genom att möta materiella ojämlikheter (Hossain, 2016; Cajaiba-Santana, 2013). Verksamheter som läxhjälpundervisning förankras lokalt utifrån gemensamma behov och pekar på

civilsamhällets potentiellt värdefulla bidrag utan att legitimera eller rättfärdiga brister i välfärden (Elgenius, 2023b).

En annan intressant fallstudie om kompletterande läxhjälp och skola i liknande omständigheter (Mirza och Reay, 2000) poängterar att gräsrotsorganisationer motiveras av erfarenheter och upplevelser av ”sämre utbildningsmöjligheter” vilket gör att barncentrerad förblir en viktig komponent av civilsamhället i omständigheter av socioekonomiska utmaningar. Läxhjälpsskolor har därför beskrivits som en ”social rörelse för pedagogisk förändring” (Mirza och Reay, 2000: 521) och pekar även på bildandet av ett betydande socialt kapital och strategier som erbjuder ett sammanhang att arbeta för förväntningar och mot stigmatisering.

2.2. Globala mål i förhållande till den lokala verkligheten

Skollagen fastställer att skolan skall främja *alla* barns och elevers utveckling och lärande och bidra till en livslång lust att lära. Sverige ratificerade även barnkonventionen (FN:s konvention om barnets rättigheter) utan reservationer 1990 och antog denna som svensk lag 2020 (Skollagen, 2020). Barnkonventionens grundprinciper bygger på att alla barn har lika värde och samma rättigheter. Förenta nationernas agenda 2030 för hållbar utveckling och om globala mål om jämlika villkor är också relevanta här. FN fastslog år 2015 17 mål för hållbar utveckling där världens länder och ledare har tagit på sig att ansvara för en mer rättvis och hållbar värld. Det fjärde hållbarhetsmålet gäller utbildning och tillhandahålla ”utbildning av hög kvalitet” för *alla* ungdomar samt att ”senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet som leder till relevanta och ändamålsenliga kunskaper” (FN 2015 och FN-förbundet 2015).

Skolverket identifierar således det som ses som skolans kompensatoriska uppdrag dvs att utjämna för ojämlika villkor och skapa förutsättningar för alla elever ska nå målen med utbildningen. I en kort rapport för utredningen Jämlik Skola (SOU, 2020) påpekas att läxhjälporganisationer i omständigheter av socioekonomiska utmaningar bidrar till detta kompensatoriska mål genom att främja likvärdiga möjligheter (Elgenius, 2020).

Civilsamhällets läxhjälp i dessa omständigheter förstås utifrån dess uttryckliga ambition att kompensera för ojämlika förutsättningar, skillnader i föräldrars förkunskaper och möjlighet att hjälpa barn med läxor. Det finns mycket mer att säga om föräldrars roll för barns skolresultat eftersom föräldrar är viktiga förebilder och skapar en konstruktiv miljö för läxläsning. Skolverket menar också att ”samverkan mellan skola och hem gynnar barnets lärande och mående” (2021) även om vi i dagsläget behöver veta mer om föräldrars engagemang för barns välbefinnande i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar.

Grundskoleförvaltningen (2021) och Göteborg stads jämlikhetsrapport (2023) pekar på flera för skolan relevanta klyftor mellan bostadsområden med socioekonomiska möjligheter eller utmaningar. Som nämndes är det ungefär dubbelt så stor andel av elever ifrån bostadsområden med ”hög socioekonomisk status” som klarar kunskapsmålen i årskurs 6 och 9 i jämförelse

med elever ifrån områden med så kallad ”låg socioekonomisk status” (Göteborgs stad, 2023:48). Skolverket (2022) bekräftar också att det finns stora skillnader i behörighet till gymnasiet när elevers bakgrund och föräldrars utbildningsnivå kombineras. Högst andel elever som slutför gymnasiet har själva föräldrar med eftergymnasial utbildning (Göteborgs stad 2023: 56). Förklaringarna till detta utfall inkluderar bostad- och skolegregation, skolans kvalitet, familjebakgrund och elevsortering (Holmlund, Sjögren och Öckert, 2019). Det finns även dokumenterande variationer i inskrivningsgrad i förskolor mellan bostadsområden med olika socioekonomiska förutsättningar vilket också säges påverka barns möjligheter att klara skolan; en högre andel treåringar är inte inskrivna i förskolan (13 procent) i områden med socioekonomiska utmaningar i jämförelse med treåringar i områden med hög socioekonomisk status (2 procent) (Göteborgs stad, 2023:42).

2.3 Integration – ett ramverk

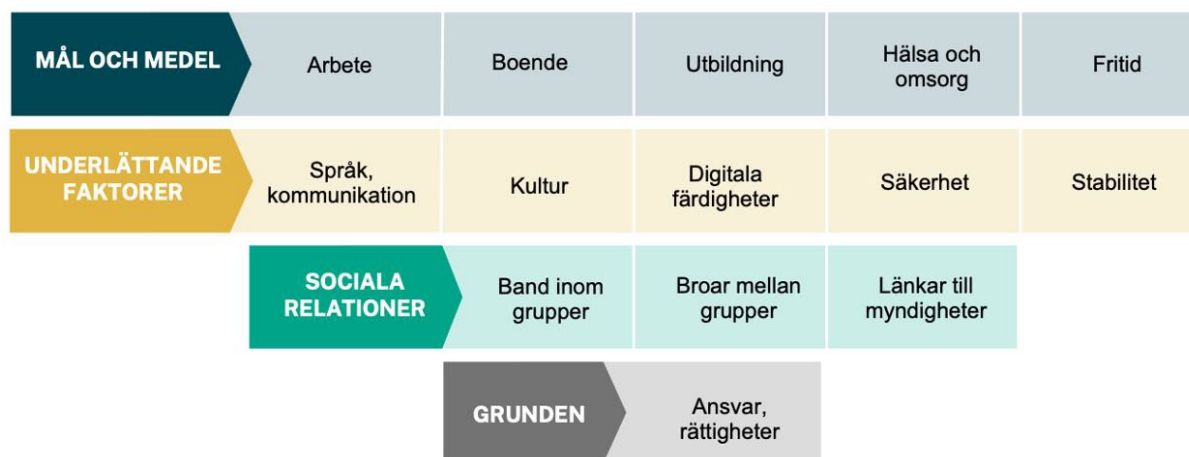
Det råder ingen enighet om begreppet integration eller vem som skall ansvara för denna eller stå i fokus (Saggar och Sommerville, 2012). Vi använder oss av begreppet integration som den process där individer blir en accepterad del av samhället (Penninx och Garcés-Mascareñas, 2016) och bygger på forskning om integration som en multidimensionell process och ett delat ansvar (Agar och Strang, 2008; Ndfor-Tan m.fl. 2019; Elgenius, 2023a). Det finns en allt större acceptans att integration är en mångfacetterad process. Ofta diskuteras arbete, sysselsättning och försörjning med det finns flera andra indikatorer att förhålla sig till.

Figur 1 nedan visar en modell som sammanfattar det som normativt förstås som viktiga domäner och indikatorer för integration. Fyra olika domäner visas som mål och medel, underlättande faktorer, sociala relationer samt en grund, och 14 indikatorer som ger exempel på varje domän. Den första domänen mål och medel pekar på att indikatorerna arbete, boende, utbildning, hälsa och fritid utgör mål såväl som medel för integration. Vidare, den andra domänen är underlättande faktorer som inkluderar språk, kultur, digital kompetens, säkerhet och stabilitet. Sociala relationer är ytterligare en domän som påverkar integration där indikatorerna avser olika typer av sociala nätverk och sociala band som individer har tillgång till som inom och mellan grupper eller kontakter och länkar till myndigheter osv. Integrationsforskningen har pekat på att civilsamhället bidrar till integration genom att stärka sociala nätverk och därigenom reducera sociala avstånd. Ett socialt avstånd till andra människor – i rumslig såväl som rättslig bemärkelsen – utgör ett hinder för deltagande (Everyday Integration, 2022). Slutligen finns en domän grunden och en indikator för ansvar och rättigheter vilken avser peka på att ett ömsesidigt ansvar och rättigheter är avgörande för integrationsprocessen. Rättigheter avser exempelvis juridiska förhållanden eller migrationsstatus, dvs om en individ har medborgarskap eller är flykting, asylsökande eller papperslös.

Poängen med modellen nedan är att illustrera att integration är en *multidimensionell process* som beror på lokala/nationella *förutsättningar* och *tillgång* till resurser och möjligheter och

därför är ett delat ansvar. Ansvaret delas av individer såväl som olika organisationer, arbetsplatser och myndigheter.

Figur 1: Ett ramverk för integration

(Översättning från Ndofor-Tah m.fl. 2019:14–15)

Ramverket eller modellen ovan bidrar även till ett gemensamt språk och jämförelser för att beskriva aktiviteter och kan vara av användning i utvecklandet av stöd och tjänster och för att föra en diskussion om åtgärder, utformning, genomförande och utvärdering av praktiska insatser.

Civilsamhällets eller andra aktiviteter arbetar sällan med alla domäner och indikatorer men viktigt att tänka att integrationsprocessen är en flerdimensionell process. Därtill är det centralt att grunden vilar på ett ansvar som delas av individer, organisationer, företag som bostadsbolag och myndigheter. I fallstudien får vi också exempel på hur civilsamhället behovsriktade aktiviteter samtidigt svarar upp mot flera indikationer ovan.

I förhållande till ovan behöver begreppet mångfald förstås utifrån en mer omfattande ansats. Erfarenheter och möjligheter av integration varierar beroende på ålder, klass och genus men även vistelsetid i Sverige och rättigheter kopplade till migrationsstatus och om en individ är medborgare, flykting eller asylsökande eller lever i papperslöshet, vilket är avgörande för tillgång till arbetsmarknad, boende, utbildning och sjukvård (Grzymala Kazlowska och Phillimore, 2018; Phillimore, Morrice, Kabe m.fl. 2021; Vertovec, 2007).

Vad gäller civilsamhällets bidrag till integration får vi med hjälp av modellen en inblick hur detta arbetar på ett holistiskt och individanpassat sätt och möter en stor mångfald vad gäller behov (Elgenius, 2023a). För fallstudien i fråga kommer vi att se att det inte endast är utbildning som organisationen arbetar med.

3. Medborgarforskning, metod och material

Nedan diskuteras metoden medborgarforskning samt val av fallstudie, material och urval.

Medborgarforskning introducerades som en metod för att främja ny kunskap och främja samarbeten mellan lokala partners, civilsamhälle och universitet inom forskningsprojektet *Empower*. Medborgarforskare rekryterades i detta och tog del av metodträning, bidrog till datainsamling och diskussioner om resultat (Pemberton, Elgenius, Falge m.fl. 2023 <https://hdl.handle.net/2077/79238>). Inom ramen för arbetet med denna rapport har medborgarforskarrollen utvecklats ytterligare med respekt för olika kompetenser och för att nå engagerade individer i Bergsjöns Studiecenter Läxhjälp samt för att lära mer om processen och utvecklingen ifrån ett litet initiativ till en förening. Medborgarforskningen har härmed inkluderat en längre period av diskussioner och handledning, datainsamling, presentationer och framställning av resultat och formandet av ett metodstöd för potentiella aktörer (Bilaga 1).

Medborgarforskare är lokalt förankrade och bor och eller jobbar lokalt. Meningen är att dessa kan bidra till att forska om sociala utmaningar i egna kontexter (Goodson och Phillimore, 2012) och har en kontextuell kompetens, lokal kännedom och språkkompetenser som gör att deltagare nås och kommer till tals som kanske inte annars fått frågan om intervju.

Medborgarforskarna har varit med i hela forskningsprocessen, datainsamling såväl som analys och presentation. Detta är ett interaktivt sätt att jobba och innebär att forskningen betonar vikten av den levda erfarenheten såväl som förklaringar och abstraktioner. Det finns naturligtvis utmaningar när medborgarforskare samtidigt är aktiva i den organisationen som undersöks och deras relationer till intervjupersoner, samtidigt kan medborgarforskning inom den egna organisationen innebära en ökad förståelse och kunskapen som förvärvas kan bidra till mer kritiska förhållningssätt (Robson, 1993). Medborgarforskarrollen öppnar således upp för att ta tillvara lokala kunskaper och nätverk, språkfärdigheter, samt att låta människor komma till tals som annars inte får den möjligheten. Likaså är detta en möjlighet för universiteten att fortsätta samarbeten och bidra med sin kunskap. Medförfattarens kännedom om organisationsutvecklingen för fallstudien i fråga och språkfärdigheter i somaliska och engelska har varit särskilt värdefulla för att nå engagerade föräldrar i denna fallstudie. Både AnnSofie Olsson och Arfi Yosuf är aktiva inom BSL och har haft olika roller sedan föreningen BSL grundades (användare, förälder, initiativtagare, styrelseledamöter och administratörer).

Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen (BSL) identifierades i ett pågående forskningsprojekt som en fallstudie som bidrar med kunskap om hur mindre informella initiativ kan utvecklas till föreningar med egna medel och verksamheter under vissa omständigheter och samarbeten. BSL började med läxhjälp i en liten skala under 2017 och har utvecklats till en förening med flera hundra medlemmar och aktiviteter i flera bostadsområden som möter liknande utmaningar som Bergsjön under 2023.

Den här rapporten bygger på en kvalitativ datainsamling av intervjuer och fokusgrupper som gjorts under perioden 2019 – 2023. Den första datainsamlingsfasen påbörjades av Gabriella Elgenius 2019 och har fortsatt inom olika projekt fram till 2023. AnnSofie Olsson var projektpartner i Empower-projektet där Arfi Yosuf var en av åtta medborgarforskare och Gabriella Elgenius projektledare. Samarbetet mellan GU och Sensus studieförbund påbörjades under 2023 och AnnSofie Olssons och Arfi Yosufs projektanställningar hos Sensus studieförbund (finansierade av Helhetslyftet vilket medfinansieras av AMIF) innebar att kompletterande material kunde samlas in. Detta material har också använts i det metodstöd (Bilaga 1) som kan användas av potentiella aktörer med intresse för mobilisering och föräldrasamverkan kring läxhjälp.

Rapporten baseras på 8 djupintervjuer och 5 fokusgrupper med sammanlagt 23 personer. Intervjuguiden som utvecklades i projektet *Rethinking Integration* har innehållit frågor om ledarskap, aktiviteter och sätt att jobba. Grundare, organisatörer, administratörer och engagerade föräldrar har således ombetts att reflektera på BSL utveckling över tid och även svarat på frågor om föreningens bildande och på frågor om samarbeten och utmaningar. Samtliga 23 deltagare är lokalt förankrade, samtliga arbetar eller studerar, och 20 har en migrationshistoria. Av dessa är 10 kvinnor och 13 män och 5 deltagare är mellan 18–25 år, 1 mellan 25–35 år, 13 mellan 35–45 år, 1 mellan 45–55 år och 3 mellan 55–65 år.

Alla deltagare har undertecknat samtyckesblanketter och samtycke har erhållits för att nämna organisationer vid namn. Intervjupersoner har givits en pseudonym som ”IP”, ”föräldrar” eller ”lokala aktörer”. Etikprövningsmyndigheten har givit sitt godkännande för samtliga projekt.

4. Fallstudiens organisationshistoria

Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen är idag en etablerad förening men startade som ett informellt initiativ av föräldrar i Bergsjön 2017 som identifierat gemensamma farhågor för barn och ungas brist på möjligheter i området. Hösten 2016 präglades Bergsjön av social oro, kravaller och gängbråk, och några föräldrar vände sig till en civilsamhällsorganisation och stiftelse (Svenska kyrkan) i Bergsjön och ett bostadsbolag (Familjebostäder) med sin oro om att vilja att förebygga barnens skolmisslyckande. Dessa tre parter träffades för gemensamma samtal och beslutade att starta en läxhjälp tillsammans för barn i området (2017). Föräldrarna menade att läxhjälp vore en central aktivitet som skulle bidra till att förebygga skolmisslyckande och ge bättre möjligheter för framtiden. I dessa samtal identifierade föräldrarna egna begränsningar att stödja barnens skolarbete, brist på utbildningserfarenhet i Sverige, trångboddhet och svårigheter att erbjuda studiero (IP 2,3,13,20).

Läxhjälp startade i Bergsjön under 2017 och Familjebostäder och Bergsjöns församling valde i detta sammanhang att ta på sig ett aktörskap och stödja föräldrarna att förverkliga sin vision genom att bidra med resurser för att kompensera för de utmaningar som beskrivit. Läxhjälpen började således som ett informellt nätverk med drygt 15 barn och läxhjälpare tillhandahölls av de lokala aktörernas personal.

Verksamheten har växt i takt med att fler föräldrar ville engagera sig, att fler barn behövde läxhjälp, och att samverkan kring befintliga resurser och finansiering erhöles. Under 2018 bildades således Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen och ett Idéburet offentligt partnerskap (IOP) med Göteborgs stad inleddes, vilket är en samverkan mellan offentlig och idéburen sektor för att uppnå ett allmännyttigt samhällligt mål och finansierade timlön för läxhjälpare. Verksamheten kunde därför utöka läxhjälpaktiviteter ifrån 1 till 2 platser i Bergsjön och utöka antalet läxhjälpkvällar från 2 till 5.

Under 2022 skedde drygt 8,500 besök av barn och unga i läxhjälpaktiviteter på fyra platser i tre bostadsområden; Bergsjön, Kortedala och Eriksbo. Läxhjälp har öppnat våren 2023 i ytterligare två bostadsområden, Hjällbo och Södra Biskopsgården, och varje vecka ansvarar BSL för totalt 18 läxhjälppass mellan kl. 17-20 där ca trettio läxhjälpare, anställda eller volontärer bidrar till verksamheten. I skrivande stund är ca 368 familjer och 747 barn i grundskole- och gymnasieåldern inskrivna som medlemmar i BSL. Den totala kostnaden för BSL uppgick under 2022 till 1,67 MSEK (Verksamhetsberättelse 2022) vilket med tanke på verksamhetens omfattning är en blygsam kostnad.

BSL började således i Bergsjön men läxhjälpaktiviteter har spridits till närliggande områden i Göteborg som Kortedala, Eriksbo, Hjällbo och Södra Biskopsgården vilka också möter socioekonomiska utmaningar. Föreningen BSL drivs av en styrelse, och lokala föräldraråd, barn- och unga råd, ett personalråd och olika styrgrupper för olika verksamhetsgrenar. Sex föräldrar är timanställda utöver sitt ordinarie arbete och ansvarar för administration, anställningar och handledning av läxhjälpare. De ger även stöd till föräldranätverk, deltar regelbundet i läxhjälpaktiviteter och föräldramöten på olika platser. De arbetar med att söka

sponsring och bidrag för lovaktiviteter samt samordna och utveckla läsfrämjande aktiviteter. Timanställningarna har succesivt ökat och motsvarar i skrivande stund ca 2,0 tjänst, varav 1,0 är under terminstid och 1,0 under helår. Finansiering täcks genom IOP samarbete.

En översikt och organisationshistoria ses nedan (Figur 2 Tidslinje) som illustrerar BSL utveckling ifrån ett informellt nätverk till en formell förening.

Figur 2: Tidslinje: organisationshistoria Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen

-
- 2016** ⇒ En grupp föräldrar träffar ett lokalt bostadsbolag/kyrka under hösten för samtal om föräldrarnas oro för sina barns framtid vilket leder fram till beslutet att starta läxhjälp.
- 2017** ⇒ Läxhjälp startar på plats 1 i Bergsjön 2 kvällar/veckan med 15-tal barn (feb).
⇒ Personal ifrån det lokala bostadsbolaget och församlingen bidrar med läxhjälp och föräldrar som volontärer. Fler föräldrar och barn ansluter och Familjebostäder anställer högskoleutbildade läxhjälpare.
- 2018** ⇒ Föreningen Bergsjöns Studiecenter Läxhjälpen bildas (feb).
⇒ IOP inleds mellan Göteborgs stad och Bergsjöns församling (nov).
⇒ Läxhjälp öppnar på Bergsjön Plats 2, 2 kvällar/vecka.
⇒ Läxhjälp på Bergsjön Plats 1 utökas till 3 kvällar/vecka.
⇒ Antal läxhjälpbesök uppgår till 2,600.
- 2019** ⇒ Samarbete med Sensus studieförbund som arrangerar styrelse/demokratiutbildning.
⇒ Samarbete med Kulturskolan för att nå ut till barn.
⇒ Läxhjälp på Bergsjön Plats 2 utökas till 3 kvällar/vecka.
⇒ Inskrivna medlemmar uppgår till 150 familjer/400 barn i skolåldern (nov).
- 2020** ⇒ Under pandemin ges läxhjälp och föräldramöten delvis online
⇒ ”Pappa Samverkans” styrgrupp bildas och börjar organisera aktiviteter.
⇒ Läxhjälp utökas på Bergsjön Plats 1 till 4 kvällar/vecka och till Plats 2 till 4 kvällar/vecka.
⇒ ”Sjung Läs Lär” startar som del av IOP.
⇒ Kulturskolan gör film om samarbetet att nå barn/föräldrar som inte tidigare deltagit i deras verksamheter. BSL finns med som ett positivt exempel.
- 2021** ⇒ Under pandemin ges läxhjälp och föräldramöten i perioder online.
⇒ BSL övertar ansvaret för administration, IOP samarbeten och anställningar (jan).
⇒ BSL öppnar i Kortedala 3 kvällar/vecka (nov)
⇒ Inskrivna medlemmar i BSL uppgår till 266 familjer (dec).
- 2022** ⇒ ”Bergsjöns Möts” mingelcafé initieras och skapar en plattform i centrum 1 gång/månad för lokala aktörer (jan).
⇒ BSL bidrar till samarbetet ”Helt & rent, snyggt & tryggt” med Familjebostäder.
⇒ ”Unga Ledare” utbildning startar i samarbete Angereds församling.
⇒ Samarbete startar med Göteborgs Tekniska College, 1 workshop/vecka.
⇒ Läxhjälp öppnar i Eriksbo 3 kvällar/vecka (maj).
⇒ ”LäsKul” styrgrupp och aktiviteter startar.

2023

- ⇒ IOP samarbetet utökas med fler parter; Bergsjöns 2031, Göteborgs stad och Familjebostäder.
- ⇒ Antal läxhjälpbesök uppgår till drygt 8,500 i Bergsjön, Kortedala och Eriksbo.
- ⇒ Läxhjälp öppnar i Hjällbo 1 kväll/vecka (feb).
- ⇒ Läxhjälp öppnar i södra Biskopsgården 3 kvällar/vecka (maj).
- ⇒ Antal inskrivna i BSL 368 familjer och 747 barn i skolålder (maj).

5. Organisering och mobilisering – aktiviteter, aktörer och arbetssätt

Nedan sammanfattas aktiviteter som erbjuds, aktörernas roll och det som utmärker föreningens arbetssätt. Att växa ifrån ett informellt initiativ till en formell organisation är tidskrävande och kräver kunskaper om organiseringsarbete och finansiering. Vi nedan exempel på ett flerdimensionellt fokus på integration då prioriterade aktiviteter utvecklas utifrån ett fokus på utbildning genom läxhjälp och läsfrämjande aktiviteter för att senare fokusera även på arbete genom att erbjuda unga ledarutbildning och arbetserfarenhet och senare även trygghet och säkerhet. Motivationen till organisering är att främja jämlika villkor ur svårigheter och utmaningar som föräldrar identifierat att de möter.

5.1 Aktiviteter

Inledningsvis kan sägas att BSL arbetar behovsbaserat och alla aktiviteter avser att skapa bättre förutsättningar och möjligheter för barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar. Läxhjälp är en central del men andra aktiviteter organiseras som avser stärka föräldraskap och bidra till ökad delaktighet. Nedan beskrivs aktiviteter, den betydelse de tillskrivs, hur deltagarna upplever läxhjälpares och föräldrars roll samt samverkan om exempelvis lokaler. Det centrala angående aktiviteterna är vad som organiseras men också när, var och av vem.

Läxhjälp - organisationens kärnverksamhet

Som tidigare nämnts identifierades läxhjälp tidigt som en central aktivitet för att stärka barn och ungas skolgång och deras framtida möjligheter. När den första läxhjälpen öppnade diskuterades hur läxhjälpen bäst skulle organiseras för att passa in familjernas vardagsliv. Den första läxhjälpen planerades på kvällstid kl. 17-20 och resurser som behövdes inledningsvis var läxhjälpare, föräldrar volontärer och lokaler. Verksamheten började med drygt 15 barn och med personal ifrån Familjebostäder och Bergsjöns församling som läxhjälpare. Familjebostäder bidrog med lokaler (vilket bolaget fortfarande gör) och kyrkan med förenings kompetens och att söka medel. När fler familjer anslöt gjordes en nivåindelning där klasserna 2–6 kommer kl. 17-18.30 och klasserna 7–9 och gymnasieelever kl. 18.30-20. För att möta det ökande behovet av läxhjälp timanställde Familjebostäder högskolestudenter som läxhjälpare. När verksamheten fortsatte växa inleddes ett IOP samarbete med Göteborgs stad som finansierade timanställning av fler läxhjälpare.

Läxhjälparnas uppgift att hjälpa barn och unga med läxor innebär att de tydliggör uppgifter, stödjer arbetet genom att förklara ord och ge respons på slutförda uppgifter. Lokalerna är indelade i olika rum med fokus på matte, naturorienterade ämnen, samhällsorienterade ämnen samt språk och rummen bemannas av läxhjälpare med efterfrågad kompetens. Unga

som deltagit i våra intervjuer och fokusgrupper beskriver läxhjälpens som familjär och att de ”får lugn och ro och den hjälp du behöver” (IP 21). Läxhjälpens betydelse som förebilder lyfts också i våra intervjuer. En ung deltagare berättar: “Jag frågade läxhjälparna vad de har läst, vilka möjligheter de har och vad de kan bli i framtiden och då får man idéer”. (IP 18). Vissa läxhjälpare har själva fått hjälp på BSL och inspirerar genom sin närvaro: “Läxhjälparen bor i området, läser på universitetet och ska bli lärare. Då kan jag också klara det” (IP 16).

"Läxhjälparen bor i området, läser på universitetet och ska bli lärare. Då kan jag också klara det."

Verksamheten bedrivs i sex lokaler som Hyresgästföreningen och bostadsbolag upplåter. Alla lokaler ligger centralt och lokalernas placering är viktiga av flera anledningar, aktiviteter i barnrika områden skall passa in med föräldrarnas arbete och föräldrar beskriver att de föredrar lokala aktiviteter eftersom de upplever en otrygghet i området kvällstid (IP 12,14,19,20). Föreningen har erbjudits skollokaler under kvällstid men avböjt med motiveringen att barnen behöver miljöombyte och att skolorna upplevts som ödsliga under kvällstid.

Varje lokal har ett eget föräldraråd med föräldrar som ansvarar för allt praktiskt runt läxhjälpens och fyller en central roll som volontärer. Detta finns på plats när läxhjälpens är öppen och en av deras uppgifter är att hålla kontakt med andra föräldrar om barnens läxor och de meddelar också dessa när barnen är klara och kan hämtas. Föräldrarådet ansvarar också för det som sker i lokalerna vilket inkluderar att fylla i närvarolistor, arbetsleder läxhjälpare och fördelar barn i olika rum och ser till att det är studiero. Detta skriver också in nya föräldrar/barn och arbetar med uppsökande verksamhet när nya barn kommer utan sina föräldrar. Att läxhjälpens bemannas av föräldrar som bor och är kända i området skapar trygghet och föräldrar berättar i intervjuer att det är viktigt att kunna ringa läxhjälpens och fråga om barnen kommit fram (IP 13, 19). Föräldramöten hålls regelbundet och föräldrar uppmanas att följa upp barnens behov med lärare om huruvida läxor är utförda på ett bra sätt, be om återkoppling om vad som behöver förbättring och att be om extra arbetsmaterial. Föräldrar menar att de får möjlighet att följa skolarbetet och stödja skolgången inom ramen för läxhjälpens, vilket bidrar till lugn inför barnens skolgång och framtid (IP 11, 20). Unga berättar också intervjuer och fokusgrupper om det som de upplever som positivt med att föräldrarna organiserar läxhjälp, att de upplever att föräldrar växer med uppgiften och att det blivit ”mer regler” då föräldrar är engagerade och vill bidra till förändringar och förbättringar (IP 17). Unga berättar också om en ömsesidig respekt och att de känner större motivation med sina studier när de ser föräldrarnas engagemang och att de “jobbar nio timmar per dag” och sedan kommer till läxhjälpens för att hjälpa till (IP 18). Föräldrar beskrivs också få större förståelse för barnens studier, vad det är som krävs och ”hur hårt vi jobbar” (IP 16).

I intervjuerna och fokusgrupper har vi bett föräldrar reflektera över hur de upplever resultaten och flera nämner en positiv skillnad efter att barnen började med regelbunden läxläsning

tillsammans med läxhjälpare och andra barn. Andra resultat som lyfts i intervjuer och fokusgrupper inkluderar ökade meritpoäng och möjligheten att komma in på önskat gymnasium. Därtill nämnder både föräldrar och unga att den organiserade läxhjälpn bidrar till mindre konflikter hemma i samband med läsläsning (IP 10,15,21,22).

Andra läsfrämjande aktiviteter

Organiserandet av läsfrämjande aktiviteter är ett exempel på hur föräldrar i BSL har identifierat ytterligare behov för lokala barn, sökt nya lösningar och planerat för nya aktiviteter. Nya aktiviteter har utvecklats genom att den engagerar fler föräldrar.

Vid ett antal föräldramöten under 2020 lyftes behovet av att yngre barn får språkstöd i svenska i tidig ålder för att stärka deras förutsättningar i skolan och för framtiden. En förälder säger i en intervju att "vi pratar om vikten av att kunna svenska språket, det är så du kan påverka, uttrycka dina åsikter och vara en del av det stora samhället" (IP 5).

"Vi pratar om vikten av att kunna svenska språket, det är så du kan påverka, uttrycka dina åsikter och vara en del av det stora samhället"

Föräldrar föreslog att BSL även skulle erbjuda sång och läsaktiviteter och några föräldrar ordnade en grupp av åtta barn som var intresserade ur de egna nätverken, 5–8 år gamla. En läxhjälpare leder gruppen och hade en samling med barnen med 45 minuters högläsning, berättande och sång. Fler föräldrar önskade därefter att deras barn skulle kunna delta och fler barngrupper startades. Verksamheten "Sjung Läs Lär-grupper" leds av läxhjälpare vilka också finansieras av IOP-samarbetet med bostadsbolag och Göteborgs stad, samt en barnbibliotekarie. "Sjung, Läs och Lär" omfattar nu fyra barngrupper med ca åtta barn per grupp som träffas varje vecka under höst och vår terminerna.

Behovet av läsfrämjande aktiviteter diskuterades ånyo på föräldramöten under 2022 där behovet av att uppmuntra äldre barn till att läsa också lyftes. Föräldrar ifrån BSL bildade en styrgrupp för att nå detta syfte och föreslog senare ett nytt initiativ "LäsKul" för barn i åldern 8–12 år. Tre grupper med tio barn per grupp (totalt 30 barn) träffas varje vecka, läser böcker och bearbetar teman ifrån dessa böcker genom drama, diskussioner och kreativa aktiviteter med olika material och färger. Styrgruppen och en läxhjälpare planerar arbetet, vilken finansieras genom IOP-samarbete med bostadsbolag och Göteborgs stad. Vi återkommer till de olika ledarroller som föräldrar axlar i samband med aktiviteternas organisering. I detta fall gäller det att bemanna grupperna och härmed stödja läxhjälparna som håller i samlingarna. "LäsKul" aktiviteterna sker i mindre grupp för att kunna möta barns olika behov och stödja deras språkutveckling i svenska språket. Föräldrar menar att barn som tar del i dessa aktiviteter får ett ökat intresse av att läsa böcker och blir modigare att diskutera och tala inför

andra. Meningen med läsfrämjande aktiviteter som dessa är också att barn får öva fantasi, inlevelseförmåga, dela och ta del av varandras tankar och åsikter.

Unga Ledare; utbildning och jobb

Ungas möjligheter på arbetsmarknaden hänger samman med tidigare arbetslivserfarenhet och nätverk och både föräldrar och unga lyfte frågan om hur organisationen även kunde bidra till att stärka ungas framtida möjligheter på arbetsmarknaden. Ett första steg i detta arbete var att samverka med andra lokala civilsamhällsföreningar, Göteborgs stad och Skolan som arena, för att erbjuda lokala aktiviteter under loven där unga kunde få arbetserfarenheter. Det synliggjorde samtidigt behovet hos unga av nödvändig kunskap för att utvecklas i en ledarroll.

Samtal började med Svenska kyrkan i Angereds församling, som redan var del av BSL existerande nätverk, och resulterade i en Unga Ledare utbildning. Den startade 2022 med en kursansvarig pedagog finansierad av Angereds församling. Mellan 15–18 deltagare i åldern 16–19 år ifrån nordöstra Göteborg får under ett år delta i teoripass om ledarskap och får möjligheter att utveckla kompetenser genom att få betald praktik i olika barnverksamheter kulturarrangemang, lägerverksamhet och sommarkollo. Samarbetet med Angereds församling har givit tillgång till nya nätverk, finansiering till praktikarvode, kunskap som Hjärt- och lungräddningsutbildning, HLR, samt studiebesök hos olika typer verksamma ledare.

"Jag har utvecklats jättemycket, jag har vågat prata med folk. Jag har vågat ta jobb när det finns."

I fokusgrupper och intervjuer berättar de som går unga ledare utbildningen att "jag har utvecklats jättemycket, jag har vågat prata med folk. Jag har vågat ta jobb när det finns" (IP 22). En annan intervjuperson menar att jag "bygger min framtid" genom att "ha fått referenser, utökat mitt CV, fått kunskaper kring ledarskap" (IP 21). Meningen med utbildningen är att ge unga ett sammanhang där de kan utvecklas, stärka sin självkänsla, tänka runt sina drömmar om framtiden och få möjligheter till sommarjobb.

Aktiviteter för nya erfarenheter, nätverk och ett stärkt föräldraskap

Områden med socioekonomiska utmaningar möter svårigheter under skollov för familjer som inte har råd att bekosta aktiviteter och loven synliggör skillnaderna mellan barns olika förutsättningar. Dessa omständigheter diskuterades också på föräldramöten och BSL har därför börjat organisera fritidsaktiviteter under vissa skollov. En styrgrupp med ansvariga föräldrar tar emot förslag på aktiviteter, vilka hittills inkluderat läger, utflykter, fikaförsäljning och tävlingar på lokala festivaler eller i bostadsområdets centrum eller aktivitetsdagar på tekniska utbildningsinstitutioner. Ansvariga föräldrar planerar aktiviteterna och söker bidrag. Föräldramöten fungerar som forum för samtal om frågor som hur ansvar för ledaruppgifter och olika aktiviteter skall fördelas. I samband med dessa uppmärksammades att flickor tillbringar mycket av sin fritid i hemmet och för att uppmåna till aktivitet har tjejbasket organiserats under en period under helgerna av en grupp pappor.

"(Lov)aktiviteter ger barnen glädje och oss föräldrar möjlighet att träffas, skapa relationer, dela erfarenheter som rör våra barn."

På lovaktiviteter har alla barn med en förälder med sig vilket ses som värdefullt både utifrån ansvar och delaktighet dvs att föräldrar följer med sina barn på nya arenor och att barn får möjlighet att dela nya erfarenheter med sina föräldrar. Lovaktiviteter avser stärka relationer mellan föräldrar och barn. Föräldrar berättar i intervjuer och fokusgrupper att aktiviteterna "ger barnen glädje och oss föräldrar möjlighet att träffas, skapa relationer, dela erfarenheter som rör våra barn" (IP 13) vilket i sin tur bidrar till att "skapa gemenskap i området" (IP 14).

För att stärka föräldrarollen inbjuds regelbundet till föräldramöten på alla platser där verksamhet sker för samtal om behov, utmaningar och aktiviteter. En grupp som identifierats ha särskilda behov är tonårsföräldrar och BSL har därför bjudit in socialtjänsten vilket har resulterat i ett samarbete som pågått under flera år. Här organiseras gruppmöten för tonårsföräldrar och socialtjänsten bidrar med en gruppleddare. En förälder som deltagit i en tonårsföräldragrupp berättar i en intervju att "jag hade många frågor och fick mycket information och känner mig lugnare nu" (IP 19). En annan förälder har också genomgått kursledarutbildning i ABC föräldraskap och medverkat som kursledare (IP 6).

Flera aktiviteter avser även att bidra till det lokala bostadsområden vilket också hänger samman med att stärka barn och ungas förutsättningar och kompensera för de brister intervjupersonerna upplever vilket inkluderar otillräckliga skolor, trångboddhet, otrygghet och drogförsäljning. BSL har därför engagerat sig i aktiviteter som avser öka trygghet i området som kvälls och nattvandring i samverkan med olika bostadsbolag, en grupp med pappor har på eget initiativ vandrat en period i Bergsjön och så även föräldrar i Södra Biskopsgården. En annan grupp föräldrar bidrar till initiativet Helt & rent, Snyggt & tryggt i samverkan med Familjebostäder (IP 6,11,12,14). En förälder nämner i intervju att "när barnen vet att vi föräldrar känner varandra så påverkar det vad barnen gör ute" (IP 12).

"När barnen vet att vi föräldrar känner varandra så påverkar det vad barnen gör ute."

BSL har även tagit initiativ till "Bergsjön Möts" för att skapa en plattform för samtal mellan lokala samhällsaktörer. Representanter för myndigheter, skola, socialtjänst, polis, bostadsbolag, civilsamhälles olika föreningar bjuds in för att möta boende i ett mingelkafé i Bergsjöns centrum varannan månad vilket avser bidra till kunskapsspridning och ökad tillit. Aktuella teman tas sedan upp vid gemensamma föräldramöten med Göteborgs stad och bostadsbolag. För att underlätta för föräldrar att stanna och samtala på mingelkaféet erbjuds även barnaktiviteter. En Ung ledare i barnaktiviteterna berättar att "jag har varit där och sett hur mammor kommer med sina frågor och sett att svaren gör att de blir lugnare (IP 17).

Jag har varit på "Bergsjön Möts" och sett hur mammor kommer med sina frågor och sett att svaren gör att de blir lugnare.

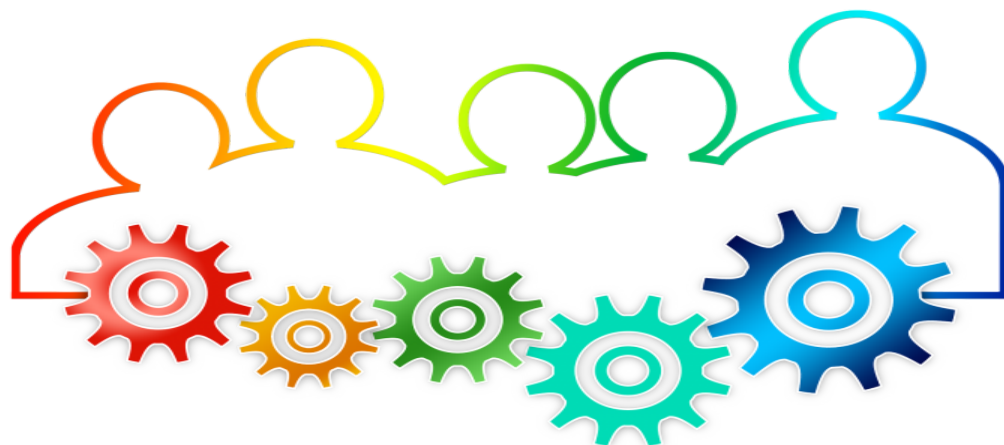
Flera föräldrar samarbetar kring att aktivt lyssna på information som sprids och att efterfråga var informationen kommer från. Detta diskuteras sedan på gemensamma föräldramöten. En förälder berättar i intervju att “nu reagerar vi direkt och frågar ’vem har sagt det här?’” (IP 19). I intervju och fokusgrupper menar föräldrar att aktiviteterna hjälper föräldrar att bättre kunna vägleda sina barn, och vid behov söka stöd (IP 6,10,12,15). Alla aktiviteter avser att kompensera för ojämlika villkor.

5.2 Ledare och aktörer

I detta stycke fokuserar vi på olika ledare och aktörer som varit instrumentella i föreningen BSLs utveckling. Ledarrollen har egna utmaningar och inkluderar att vara språkrör för de som saknar inflytande och försöka erbjuda lösningar för gemensamma behov och på olika sätt bidra till mobilisering bland annat genom att söka partners med vilka det går att samverka om resurser, kunskap och nätverk.

Vi kan identifiera i huvudsak fyra olika typer av ledare; visionärer och mentorer, lokala samordnare, blivande ledare och andra ledare ifrån civilsamhället, bostadsbolag, stad och myndigheter som väljer att axla en aktörsroll. I de första tre nämnda kategorierna boende i områden med socioekonomiska utmaningar, med egen eller föräldrars migrationshistoria och avsaknad erfarenhet av skola i Sverige. Gemensamt för andra lokala aktörer är i detta fall att givit ett uthålligt stöd till organisationen både kunskaps- och relationsmässigt. I följande avsnitt belyser vi några olika ledarrollerna samt deras betydelse för samverkan om resurser.

Figur 3. Aktörsroller

Visionärer och mentorer

Visionärer går i det främsta ledet för lokal mobilisering och menar att organisationens styrka erhålls genom delaktighet. Dessa ledare har egen erfarenhet av områdets utmaningar som ger en förståelse för de svårigheter andra möter. De blir viktiga förebilder genom att visa motståndskraft och genom att inte ge upp i sökande efter lösningar. De motiverar härmed andra till engagemang med fokus på förändring och framtidstro för barn och unga. En förälder berättar i en intervju om sin drivkraft till ett uthålligt engagemang i BSL: "Jag undersökte alla möjligheter och tänkte ständigt på att barnen inte ska bli en börda utan en tillgång i samhället" (IP 2).

"Jag undersökte alla möjligheter och tänkte ständigt på att barnen inte ska bli en börda utan en tillgång i samhället."

Mentorer i intervjuer och fokusgrupper menar att lokala föräldrar behöver arbeta tillsammans för att nå förändring samt att relationer och nätverk är viktiga förutsättningar för samverkan. De beskriver också hur de möter föräldrar som känner ett "svek ifrån samhället" och upplever att de "frågat om hjälp men inte fått (hjälp)" (IP 10) och får hantera dessa föräldrars uppgivenhet. Mentor-rollen är av central betydelse eftersom dess uppgift är att förmedla hopp, uppmuntra och visa föräldrar att de "kan vara med och påverka och förändra" (IP 10). Föräldrar lyfter fram vikten av att mentorer skapar förtroende och delaktighet, till exempel genom att föräldrar kan känna inför en aktivitet att "det här är mitt förslag, jag räknas med i det här" (IP 11). Ledarnas egen motivation förstärks när engagemanget upplevs som meningsfullt och ger resultat.

När verksamheter och läxhjälp etableras i nya bostadsområde är det mentoreorna som handleder nya föräldranätverk och bidrar med kunskap om vad som behövs för att starta aktiviteter. Ett viktigt forum för mentoreorna är de samtal de har med andra föräldrar och kan ge vägledning utifrån egna erfarenheter, informera och ge hopp om att förändring är möjlig. Genom mentorer når medlemmar i BSL nätverk och socialt kapital som de annars nödvändigtvis inte skulle få del av och *vice versa*, samhällets olika aktörer når också ut till medlemmarna.

Lokala samordnare – samlande för ny verksamhet

Lokala samordnare kan beskrivas som föräldrar som motiveras att gå in i en ledarroll och ta initiativ till att bilda egna föräldranätverk. Dessa beskriver att läxhjälp kan växa ur det egna nätverket men att de också bedriver ett uppsökande och motiverande arbete. Den lokala samordnaren blir en samlande kraft i ett nytt föräldranätverk i arbetet för att starta ny läxhjälpverksamhet (IP 9, 11, 13, 20). En intervjuperson beskriver: "När vi startade läxhjälp och föräldrar såg vad den kunde bidra med för barnen och hela området så kontakter föräldrar från andra områden oss och vill få hjälp att öppna läxhjälp. Vi diskuterar framgångar, svårigheter och vikten av föräldrars engagemang" (IP 14)

“När vi startade läxhjälp och föräldrar såg vad den kunde bidra med för barnen och hela området så kontaktar föräldrar från andra områden oss och vill få hjälp att öppna läxhjälp. Vi diskuterar framgångar, svårigheter och vikten av föräldrars engagemang.”

Lokala samordnare också kan vara föräldrar ifrån andra bostadsområden som söker sig till läxhjälp för egna behov och genom att delta lär de känna mentorer och andra föräldrar och uppmärksammar behov som finns i det egna bostadsområdet. Tillsammans med en mentor agerar samordnaren kontaktperson till området det gäller. Tillit till mentorers stöd och faktisk vägledning i driva en verksamhet är viktig för att våga starta nya.

Användare som blivande ledare

Ofta har deltagande primärt handlat om att fylla behov för de egna barnen men när verksamheten växer behövs kontinuerligt nya ledare som tar ansvar. I organisationens aktiviteter är gränsen mellan aktör och ledare otydlig, vilket kan betyda att föräldrar känner ansvar för att göra ett städschema för läxhjälplokalen eller att gymnasieelever på eget initiativ hjälper läxhjälparna med de yngre barnens läxor (IP 13,18, 22). I dessa verksamheter är alla volontärer både föräldrar och unga resurser som uppmuntras till ett engagemang som sträcker sig längre än de egna behoven.

I intervjuer och fokusgrupper beskriver föräldrar och unga att ett ökat engagemang är kopplat till erfarenheten av att vara till hjälp. En förälder berättar exempelvis om sitt barn som hade stora svårigheter i skolan men som nu är klar med gymnasiet och beskriver att ”därför vill jag alltid finnas här för alla andra barn, även när jag inte har några egna barn kvar här i läxhjälp” (IP 14).

Jag vill finnas för andra barn även när jag inte har några egna barn kvar här i läxhjälp.

I en annan intervju berättar en av de unga som varit med i organisationen sedan den startade att “jag vill verkligen hjälpa till att föra läxhjälp vidare” (IP 21). De som vill ta på sig ett större ansvar får stöd av mer erfarna ledare. Samtliga föräldrar som tar ett större ansvar i BSL har kommit in i organisationen som användare och har utvecklats i olika ledarroller. Att växa i ansvar synliggör kompetenser, stärker självkänsla och bidrar till att man vågar mer (Pemberton, Elgenius, Falge m.fl. 2023). Föreningen BSL har mobiliserat över mellan 20–30 föräldrar i föräldraråden som tar ett större ansvar för läxhjälpens organisering och planerar härmed för föräldramöten, styrelsearbete och administrativt arbete.

Andra lokala ledare och aktörer

För att en gräsrotsmobilisering som BSL ska utvecklas är samverkan om olika typer av resurser med andra lokala aktörer avgörande. Verksamheten i detta fall har behövt ett långsiktigt stöd, nätverk, lokaler och administrativt stöd. I följande avsnitt beskriver vi andra lokala organisationer vars representanter aktivt väljer att axla en aktörsroll eller ledarroll.

Aktörer är exempelvis ledare för olika civilsamhälleorganisationer som arbetar för det lokala eller på nationell nivå, bostadsbolag och andra företag, stad och myndigheter. Nedan nämner vi samverkanspartners som Bergsjöns församling, Familjebostäder, Göteborgs Stad och Sensus studieförbund.

Samverkan för läxhjälp beskrivs av flera andra lokala aktörer i intervjuer (IP 1, 4, 23) och startade när BSL fortfarande var ett informellt initiativ genom samtal mellan oroade lokala föräldrar (visionärer) och två lokala aktörer, en aktör ifrån civilsamhället, Bergsjöns församling, och ett kommunalt bostadsbolag, Familjebostäder. Samarbetet började februari 2017 i liten skala i tillfälliga lokaler och representanter för dessa organisationer agerade i starten ledare i läxhjälpaktiviteterna. Bostadsbolaget bidrog med lokaler och finansiering av läxhjälpare och personal ifrån Svenska kyrkan blev en resurs för administrativt arbete, ett stöd för föräldranätverket, handledning för styrelsearbete och stöd för olika verksamheter.

En lokal aktör minns starten: "Jag kan tycka idag att det vi gjorde var lite gulligt, jag och hon som jobbade på expeditionen var läxhjälpare" (IP 4). Små initiativ är av central betydelse i sammanhanget. En annan aktör menar att det från början var viktigt att "mötas i ögonhöjd och att bära arbetet tillsammans" (IP 1) och detta började med små steg. Ytterligare en aktör säger: "Allt liv växer nerifrån och upp, inifrån och ut" (IP 23)

I intervjuer och fokusgrupper menar föräldrar att samarbetet varit avgörande för organisationens utveckling och fortlevnad och nämner att de förutom hjälp med centrala resurser har det varit mycket viktigt att någon lyssnade, tog dem på allvar och såg föräldrarna som en resurs för sina barn. Att båda dessa lokala aktörer varit engagerade under lång tid upplevs som särskilt betydelsefullt när arbetet möter motgångar (IP 2,3,10). Lokala aktörer har valt att stödja en lokalt förankrad gräsrotsorganisering även när det inneburit extra insatser från den egna organisationen. En representant beskriver sin motivation: "Jag brukar tänka att du ska skapa det område som du själv ska kunna bo i eller dina föräldrar" (IP 4).

"Jag brukar tänka att du skall skapa det område du själv ska kunna bo i eller dina föräldrar."

Aktörerna har även bidragit med nätverk och förtroendekapital som genererat fler samverkanspartner efterhand exempelvis lokala hyresgästföreningar som upplåter lokaler för läxhjälps aktiviteter (IP 1,4). När organisationen senare växte och aktiviteterna kunde visa på resultat inleddes ett samarbete kring Idéburet offentligt partnerskap, IOP, mellan Svenska Kyrkan och Göteborgs Stad vilket bidrog med finansiering av läxhjälpare och ledare (2018). Det 15 tal barn som verksamheten startade med hade då vuxit till 100 inskrivna barn. IOP-samarbetet möjliggjorde att läxhjälp kunde utökas från en lokal till två lokaler i olika delar av Bergsjön samt från två till fem kvällar per vecka. Utvecklingen aktualiserade frågor om hur detta informella initiativ skulle bygga sin organisation och hantera den ökade administrationen. IOP avtalen ingicks i de första åren med Svenska kyrkan i Bergsjön som också ansvarade för att administrera anställningar. För att få stöd och handledning med att

utveckla organisation och förening inleddes ett samarbete med Sensus Studieförbund (2019) kring styrelse- och demokratiutbildning samt handledning i föreningens uppbyggnad. BSL övertog senare hela ansvaret för IOP samarbeten, administration och anställningar (2021).

5.3 Arbetsätt

I detta avsnitt diskuterar vi slutligen sätten på vilka organisationen arbetar och koncentrerar oss här på obundenhet, gräsrotsengagemang, barncentrerad och behovsstyrd föräldrasamverkan, och lokal samverkan om resurser samt att ”ge tillbaka” genom att erbjuda organisationsstöd och utvärdering.

Obundenhet: Verksamhetens mål är att vara politiskt och religiöst obunden för att öppna för deltagande i mångkulturella områden. Konfessionslösheten beskrivs få en brobyggande funktion genom att olika grupper möts i verksamheten (IP 1, 23). Vi återkommer till att diskutera sociala band och länkar i våra slutsatser.

Inifrån och underifrån: Gräsrotsengagemangets kärna ligger i ett samarbete inifrån och underifrån. Insatser i områden med socioekonomiska utmaningar beskrivs av intervjupersoner som traditionellt drivna uppifrån och utifrån (IP 2,10). Ofta är projekt tidsbegränsade och personer försvinner när projektiden löpt ut: ”projekt kommer uppifrån, staden anlitar någon att lösa problemen men när pengarna har tagit slut försvinner de” (IP 3). En visionär säger i sammanhanget att ”vi ska inte vara dem som man debatterar om, vi ska vara med och sitta tillsammans vid bordet” (IP 2).

“Vi ska inte vara dem som man debatterar om, vi ska vara med och sitta tillsammans vid bordet.”

Behovsstyrd föräldrasamverkan: Föreningen är barncentrerad och sätter barnens behov i centrum. I flera intervjuer och fokusgrupper, ja mer eller mindre samtliga ledare och aktörer, problematiserar, ifrågasätter och förkastar termen ”särskilt utsatt områden”. Både engagerade föräldrar och unga lyfter i intervjuer och fokusgrupper att de oroar sig för effekten av den negativa bild som reproduceras av människor som bor i områden med socioekonomiska utmaningar och att dessa riskerar utgöra en grund för barn och ungas identitet (IP 2,10,21). Aktiviteter avser därför förhindra barn och ungas lägre förväntningar samt att de skall mötas av lägre förväntningar och diskriminering. Aktiviteter bör förstås utifrån denna gemensamma oro och motstånd till vad som beskrivs som en ensidig negativ bild som sprids om områden som faller i dessa kategorier. En intervjuperson beskriver ”negativa bilder trycker ner ungdomar, barn och föräldrar för att de bor i ett särskilt område. BSL hjälper oss att motverka och motbevisa genom att ge ett annat ansikte utåt” (IP 21).

”Negativa bilder trycker ner ungdomar, barn och föräldrar för att de bor i ett särskilt utsatt område. BSL hjälper oss att motverka och motbevisa genom att ge ett annat ansikte utåt.”

Flera föräldrar beskriver utmaningarna med att vara förälder i ett nytt land och ha växt upp i ett annat och sakna erfarenheter av det svenska samhällets resurser för barn och unga. Samverkan mellan föräldrarna omkring läxhjälp beskrivs som en plattform för samtal, handling och mobilisering: ”som en gemensam röst gentemot olika samhällsaktörer” eftersom det då blir ”lättare att delta när olika utmaningar diskuteras” (IP 2,3,12,15). En förälder beskriver: ”jag kontaktade skolan flera gånger i en fråga men blev inte lyssnad på men när vi var en grupp föräldrar blev vi till slut lyssnade på” (IP 15). I intervjuer och fokusgrupper beskriver föräldrar andra utmaningar och säger att vi behöver ”jobba med tilliten mellan oss föräldrar” (IP 13) för att kunna prata om familjens och barnens utmaningar. De beskriver också en brist på tillit till exempelvis socialtjänsten över hur barns problem kan komma att hanteras utifrån information som sprids i sociala medier och att de inte vill bidra till stigmatisering av den egna gruppen, bostadsområdet eller föräldraskapet, vilket hindrar dem att söka hjälp (IP 12,14,15,20).

En annan svårighet som uppmärksammades var pappors frånvaro och att det var mammor som främst engagerade sig i föräldramöten och barns aktiviteter. För att främja pappornas delaktighet i barnens aktiviteter skapades styrgrupp för Pappa Samverkan vilket har inlett ett samarbete med socialtjänsten kring informationsmöten. Pappa Samverkan ordnar också aktiviteter på skollov och tjejbasket som de menar stärker relationen mellan pappor och flickor. En aktiv förälder beskriver att möten och aktiviteter bidrar till att fler pappor känner större förståelse för sina barn (IP 20). I intervjuer och fokusgrupper har frågor ställts om motivationen för ett könssegregerat initiativ och denna beskrivs som en nödvändig insats för att nå ut till pappor i området (IP 6,7,9) Samtal förs med mammor inom organisationen för att främja pappors ökade ansvar.

Samarbetet mellan föräldrar ”skapar möjlighet för oss att tillsammans kunna påverka” och ”möta våra barns behov” (IP 13) och beskrivs som en central resurs för att hantera svåra frågor om otrygghet exempelvis också i förhållande till polis och bostadsbolag. Läxhjälsaktiviteterna som sker på kvällstid efter arbetstid sägs också bidra till ökad trygghet då fler föräldrar vistas ute när de hämtar/lämnar barn. Detta betyder också att föräldrar lättare samarbetar och ofta kontaktar varandra om de barn som utsätter sig för risker (IP 20). Föräldrasamverkan beskrivs också med dessa ord: ”Föräldrasamverkan betyder mycket. Vi kan samtala om våra behov och frågor som rör våra barn och våra områden och tillsammans söka lösningar. Samtalen ger också nya idéer och förslag. När vi samarbetar blir vi förebilder för andra föräldrar som blir mer medvetna om vad vi kan göra för oss och våra barn. De ser att när barnen får positiva upplevelser och deras studier går bra så påverkar det också hela området. Föräldrasamverkan bidrar till mycket, tillsammans kan vi påverka och förändra (IP 13).

När vi samarbetar blir vi förebilder för andra föräldrar som blir mer medvetna om vad vi kan göra för oss och våra barn. De ser att när barnen får positiva upplevelser och deras studier går bra så påverkar det också hela området.

Lokal samverkan: Att den negativa bilden om områden med socioekonomiska utmaningar skall utgöra en grund för barn och ungas identitet återkommer även i intervjuer med andra lokala aktörer (IP 1, 4, 23). Samverkan beskrivs också som ett "relations- och tillitsskapande arbete" och att en gemensam förståelse av behov, utmaningar och möjligheter är en "förutsättning för att kunna möta socioekonomiska utmaningar". En aktör menar att "man kan aldrig köpa ett koncept, om det ska vara beständigt och hållbart så måste det börja utifrån de förutsättningar som finns där" (IP 4). Samverkan beskrivs som en "en process full av utmaningar och barriärer", svårigheter som förknippas med långsiktighet i samarbetet och finansiering, vilket beskrivs som en "återkommande utmaning" för att få ihop resurser som behövs för att driva verksamheten (IP 1,10, 23). Andra svårigheter som måste framhållas även om inte fokus för den här rapporten är att verksamheten har mötts med misstänksamhet ifrån offentliga aktörer. Lokala aktörernas beskriver därför ett långsiktigt arbete som är relationsorienterat för att övervinna misstänksamhet genom att mötas, lyssna, samtala och lära känna varandra. Andra utmaning är även en hög omsättning på personal och att engagemanget ofta är förankrat hos någon eller några individer inom olika organisationer.

Det är tydligt att gräsrotorganisering utmanar etablerade aktörer och att utvecklingen ifrån informella gräsrotsinitiativ till formella organisationer innebär att lokala organisationer har behövt satsa egna resurser av olika slag (ansvarstagande, dela kunskap och nätverk, tid och pengar). De lokala aktörerna som intervjuats för den här rapporten beskriver också hur de utökat sina nätverk genom existerande samarbeten.

En organisationsresurs – att ge tillbaka: Föreningen har erhållit kunskap och handledning i samband med kurser som erbjudits av studieförbund och kunskap om organisering av lokala aktörer. I intervjuerna beskriver deltagare att erfarenheterna av föreningslivet gjort det lättare att engagera sig även på andra ställen som i lokala hyresgästföreningar och driva frågor som rör områdets utveckling. Organisering lyfts därför i vissa intervjuer med bland annat visionärer som en långsiktig strategi (IP 3). Idag erbjuder föreningen BSL även ett organisationsstöd och organisationsresurs för nya nätverk för föräldrasamverkan kring läxhjälp. Nya föräldranätverk kan alltså lättare organisera aktiviteter genom att de får stöd av BSL med administrativt arbete och aktivitetens organisering. Organisationen ger härmed också tillgång till existerande nätverk och förtroendekapital som byggts upp under åren.

Utvärdering: Vi avslutar här kort med att nämna att kvalitativa uppföljningar sker i olika forum som föräldramöten, föräldraråd, styrgrupper samt barn- och ungaråd där föräldrar och barn kan återkoppla resultat, synpunkter och förbättringsförslag. Gemensamma möten sker även med läxhjälpare och ansvariga föräldrar. En enkät delas också ut till barn med fokus på självupplevda resultat och med föräldrar om hur de uppfattar betydelsen av föräldrasamverkan. Det finns dock inte förutsättningar att följa upp förbättringar i betyg för

enskilda barn. En gemensam digital grupp med ansvariga föräldrar, läxhjälpare och styrelsen samlar in löpande information så att behov till justering av antal läxhjälpare och kompetensprofil kan ske på olika platser. Självupplevda resultat och måluppfyllelse kan i dagsläget inte mätas annat än genom att verksamheten har växt kontinuerligt och att individuella berättelser visar på konkreta resultat genom återkoppling ifrån lärare att barnens läxor förbättras eller att skolbetyg höjts. Individuella berättelser om förändring är ofta förekommande i intervjuer och fokusgrupper (IP 19) några exempel inkluderar “till och med lärare har uppmärksammat förbättringen hos elever och frågar vart de går” (IP 13) eller att “Jag var hellre ute med vänner men då jag började plugga och att få godkänt kändes bra” (IP 21). Slutligen kan sägas att kvalitativa utvärderingar görs av verksamheter med olika grupper föräldrar, barn och unga, med fokus på förbättring såväl som framgång.

6. Slutsatser och reflektioner

I den här rapporten har vi skissat på en gräsrots modell som bidragit till en möjliggörande struktur vilken utvecklats genom föräldrars engagemang, mobilisering av andra aktörer och samarbeten mellan föreningar, bostadsbolag och myndigheter i Bergsjön. Bergsjöns Studieceter Läxhjälpen (BSL) har vuxit ifrån ett litet informellt nätverk i ett område (Bergsjön) till en förening med föräldradriven läxhjälp i flera områden (Bergsjön, Hjällbo, Eriksbo, Kortedala, Södra Biskopsgården) som möter socioekonomiska utmaningar i Göteborg. Föreningslivet har möjliggjort att olika aktiviteter utvecklats efter hand (läxhjälp, läsfrämjande aktiviteter, ledarskapsutbildning för unga, lovaktiviteter, samarbeten runt nattvandring, föreläsningar om föräldraskap) och som möjliggjorts genom samarbeten mellan boende föräldrar, lokala civilsamhälleorganisationer, bostadsbolag och Göteborgs stad. Utvecklingen har möjliggjorts genom betydande volontärinsatser, samverkan om resurser mellan civilsamhälleorganisationer, stad och kommun som bidragit med resurser av olika slag. Föräldrars och lokala aktörers gemensamma engagemang har varit avgörande genom att dela existerande resurser. Det är även tydligt att anställda inom andra organisationer och företag har valt ett aktörskap och i detta gått utöver sin tilldelade roll. Samverkan mellan offentlig och idéburen sektor om allmännyttiga mål har också varit avgörande.

Genom fallstudien om BSL får vi ett exempel på hur gräsrotsaktivism kan starta som ett informellt nätverk men växa genom föreningsbildning, lokal förankring, långsiktiga ambitioner och egna avtal. Vi ser också hur olika ledarroller blir viktiga under arbetet med att utveckla aktiviteter; visionärerna som blir mentorer för lokala samordnare, användare uppmuntras till ledarskap och representanter för andra lokala organisationer och företag väljer att axla en ledarroll.

Sätten att arbeta karaktäriseras av ett kontinuerligt arbete för främja obundenhet och brobyggande så att olika (nationella och religiösa) grupper kan mötas i verksamheten. Föräldrasamverkan, samarbetet mellan föräldrar, och föräldrars betydande volontärinsatser, insikter och erfarenheter av egen eller föräldrars migrationshistoria och av att bo i områden med socioekonomiska utmaningar, är avgörande för föreningslivet. Föräldrasamverkan och ett långsiktigt engagemang av lokala aktörer (i civilsamhället, fastighetsbolag osv) som bidrar med betydande resurser (föreningsvana, förtroendekapital, nätverk, kunskap, lokaler, medel till verksamheten exempelvis läxhjälpare) pekar på att ett kugghjulslikande ledarskap och aktörskap där olika kompetenser och erfarenheter möts och möjliggör varandra. Samarbeten byggs genom att befintliga resurser tas i anspråk och delas. Gräsrotsmobilisering utmanar etablerade organisationer, företag och myndigheter, att omtolka ursprungliga uppdrag utifrån lokala omständigheter och satsa egna resurser.

I fallstudien beskrivs också hur ledarmodellen bygger på att ledare som börjar som användare, tar på sig ledaruppgifter och växer i olika ledarroller. ”Att ge tillbaka” är ett tema som återkommer i tidigare studier och i denna exempelvis vad gäller organisationsstöd för de som vill starta läxhjälp på nya platser. Verksamheten bidrar också till ett ökat socialt kapital där föräldrar beskriver att de i högre utsträckning engagerar sig i andra lokala forum, får större

nätverk och får använda existerande och nya kompetenser (Pemberton, Elgenius, Falge m.fl. 2023)

Rapporten pekar på att civilsamhället i områden med socioekonomiska utmaningar utför ett arbete med kompensatoriska ambitioner för att främja likvärdiga möjligheter. I fallstudien om BSL har beskrivits att aktiviteter är behovsriktade och avser stärka föräldraskapet, barn och ungas möjligheter och en tryggare upplevelse av lokala bostadsområden. En röd tråd genom materialet är viljan hos alla lokala aktörer att ändra synen på boende i och områden som karaktäriseras av socioekonomiska utmaningar genom att bidra med andra bilder om aktörskap, kompetenser och kunskaper.

Fallstudien visar på potentialen i gräsrotsorganiseringen. En förutsättning för att arbeta för förändring har varit att skapa relationer och ett förtroendekapital vilka beskrivs ge en djupare förståelse av behov, utmaningar och lösningar. Den här föreningshistorien har kantats av utmaningar många av civilsamhällets föreningar möter. Särskilt kan nämnas utmaningar att samtidigt hantera en växande verksamhet och osäker finansiering. Långsiktiga samarbeten kring finansiering ger organisationer en större möjlighet att fokusera på uppdraget. Andra utmaningar är den viktigaste resursen – volontärerna – där flera saknar erfarenhet av föreningsliv vilket lyfter behoven av att i inledande skede få tillgång till en organisationsresurs om föreningslivet om att hantera bidrag och anställningar. I den här rapporten beskrivs att en organisationsutbildning genom ett studieförbund möjliggjorde att BSL så småningom kunde överta det administrativa ansvaret. Efterhand fick organisationens ledare även en demokrati- och styrelseutbildning samt handledning i att bygga organisationen.

En annan aspekt på existerande utmaningar är klyftan mellan verklighet, mål och lagar om barns rättighet till en ”avgiftsfri” och ”likvärdig” skola. Gräsrotsinitiativ för läxhjälp som BSL syftar till att kompensera mot ojämlikhet men är långt ifrån avgiftsfri. Föräldrars volontärensengagemang i områden med socioekonomiska utmaningar kan också förstås som en diskriminerande praktik där de får betala ett högt pris för sina barns utbildning.

Vi återvänder slutligen till ramverket som introducerades i Figur 1 vilken inkluderar olika domäner och indikatorer som brukar förknippas med integration och delaktighet, och poängterar att arbetet för att främja integration är ett flerdimensionellt arbete, en fråga om tillgång till olika indikatorer och ett delat ansvar. I figur 1 ser vi att civilsamhället inte arbetar endimensionellt utan ofta utifrån ett helhetsperspektiv. Aktiviteter i fallstudien BSL utvecklas exempelvis ifrån att först fokusera på *utbildning* genom aktiviteter som läxhjälp och läsfrämjande aktiviteter för att senare fokusera även på *arbete* genom ledarutbildning, praktikplatser och arbetserfarenhet för unga och på *social omsorg* och *fritid* genom lovaktiviteter och föreläsningar om frågor som gäller barn och föräldraskap samt *trygghet* och *säkerhet* genom samarbeten med bostadsbolag om nattvandring. Poängen är den nära kopplingarna mellan aktiviteter som främjar utbildning, arbete, hälsa och social omsorg och fritid suddas ut i behovsriktade gräsrotsinitiativ. I fallstudien BSL ser vi exempelvis att civilsamhället behovsriktade aktiviteter samtidigt svarar upp mot flera indikationer (Elgenius, 2023a; Elgenius 2020). Det som börjar som läxhjälp (utbildning) i ett område

sprider sig senare till andra domäner (ex omsorg) och till andra områden med hjälp av organisationsstöd, föräldrasamverkan och lokala samarbeten som delar av nätverk och resurser. Vi ser också här att underlättande faktorer genomförs genom aktiviteter som avser främja exempelvis språkliga och digitala färdigheter. I förhållande till domänen sociala relationer ser vi att fallstudien börjar inom ett språkligt nätverk men på ett tidigt stadium bygger sociala relationer till andra lokala aktörer, intressenter och myndigheter. Dessa sociala relationer pekar även på ett betydande socialt kapital som kommer föräldrar inom närverken till godo och även blir en resurs för alla medverkande lokala aktörer att nå ut till boende i området.

För att förstå hur det civila samhället knyter an till lokala bostadsområden behövs således ett lokalt och ett holistiskt perspektiv på civilsamhällets föreningar och den roll dessa kan spela i samverkan med andra aktörer. I detta sammanhang behöver vi också problematisera en term som integration och poängtera dess flerdimensionella karaktär, frågan om tillgång till indikatorer och det delade ansvaret.

7. Källförteckning

Ager, A. and Strang, A. (2008). 'Understanding integration: a conceptual framework'. *Journal of Refugee Studies*, 21 (2): 166–91.

Amná, E. (2007). Associational life, youth, and political capital formation in Sweden: historical legacies and contemporary trends, in L. Trädgårdh (ed) *State and Civil Society in Northern Europe: The Swedish Model Reconsidered*. New York: Berghahn Books, 165–204.

Borkowska, M., Kawalerowicz, J., Elgenius, G. Phillimore, J. (2023) Civil Society, Neighbourhood Diversity and Deprivation in UK and Sweden. *Voluntas*.
<https://doi.org/10.1007/s11266-023-00609-4>

Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2021). Nationella trygghetsundersökningen - resultat på kommunal nivå: En sammanställning av centrala resultat från NTU 2019–2020.

Brottsförebygganderådet, BRÅ. (2018). Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–17. En rapport om utsatthet, otrygghet och förtroende utifrån Nationella trygghetsundersökningen Rapport 2018:9.

BSL. (2022). Verksamhetsberättelse.

Cajaiba-Santana, G. (2014). Social innovation: moving the field forward. A conceptual framework. *Technological Forecasting and Social Change*, Volume 82, 42-51,
<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2013.05.008>.

Elgenius, G. (2023a). Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Delmi Policy Brief 2023:12. Vetenskapsrådet, Delmi och Regeringskansliet. <https://www.delmi.se/Media/pvjlp15i/gabriella-elgenius-pb-202312-webb.pdf>

Elgenius, G. (2023b). Civil Society's Role for Inclusion in Conditions of Socio-Economic Vulnerability and Diversity. In Lessard-Phillips, L. Papoutsi, A. Sigona N. and Ziss P., (eds.), *Migration, displacement and diversity*. Oxford Publishing Services. (Finns tillgänglig)

Elgenius, G., Phillimore, J., Borkowska, M., och Kawalerowicz, J. (2022). Problematising concepts and methods for civil society research in superdiverse neighbourhoods, *Voluntary Sector Review*. <https://doi.org/10.1332/204080521X16539125679789>

Elgenius, G., Frank, D., Omanović, V., och Berglund T. (2023). Transmitted inequalities? The second generation and migration history penalties on the Swedish labour market. In T. Berglund & Y. Ulfsson Larsson (Eds.), *Scrutinizing Polarization*. Routledge. Open access. Under bearbetning.

Elgenius, G. (2020). Civilsamhällets kompensatoriska arbete att främja likvärdiga möjligheter och anställningsbarhet i socio-ekonomiskt utsatta områden genom samverkan och läxhjälp. Göteborgs Universitet. <https://localitiesprojecthome.files.wordpress.com/2023/03/elgenius-2020-civilsamhallets-kompensatoriska-arbete-att-framja-likvardiga-mojligheter-och-anstallningsbarhet-2020-id-293352-reviderad-2023-sp-1.pdf>

Esaiasson, P. (2019). *Förorten: Ett Samhällsvetenskapligt Reportage*. Livonia: Timbro Förlag.

Everyday Integration (2022). 'The Bristol integration framework: the everyday integration project', University of Bristol and Partners: www.everydayintegration.org.uk

Förenta nationerna FN Agenda 2030 (2015). Mål 4: God utbildning för alla - Säkerställa inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. <https://fn.se/wp-content/uploads/2023/02/Ma%CC%8A1-4-God-utbildning-fo%CC%88r-alla.pdf>

FN-förbundet (2015) Globala målen för hållbar utveckling. <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>

Gijsberts, M., van der Meer, T., och Dagevos, J. (2012). Hunkering down in multi-ethnic neighbourhoods? The effects of ethnic diversity on dimensions of social cohesion, *European Sociological Review*, 28(4): 527–37. doi: 10.1093/esr/jcr022

Grundskoleförvaltningen. (2021). *Kvalitetsrapport läsåret 2020/2021. En lägesbedömning av grundskoleförvaltningens verksamhet*. Göteborgs Stad.

Grzymala-Kazłowska, A., & Phillimore, J. (2018). Introduction: Rethinking Integration. New Perspectives on Adaptation and Settlement in the Era of Super-Diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44: 179-196.

Holmlund, H., Sjögren, A. och Öckert, B. (2019). Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan (Bilaga 7 till Långtidsutredningen 2019). SOU 2019:40.

Horton-Smith, D. (2000). *Grassroots Associations*. SAGE Publications, Inc.

Hossain, M. (2016). Grassroots innovation: A systematic review of two decades of research, *Journal of Cleaner Production*, 137, 973-981, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.07.140>.

Jacobsson, K. och Korolczuk, E. (red.) (2017). *Civil Society Revisited: Lessons from Poland*, Oxford: Berghahn Books.

Kings, L. (2011). *Till det lokalas försvar: civilsamhället i den urbana periferin*. [Arkiv förlag/A-Z förlag](#)

Göteborgs stad (2023). *Jämlikhetsrapporten: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg. Stadsledningskontoret*. <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/377bd1d9-bebd-4c1e-b52c-5dfc3dbb1619/J%C3%A4mlikhetsrapporten+2023+Skillnader+i+livsvillkor+och+h%C3%A4lsa+i+G%C3%B6teborg.pdf?MOD=AJPERES>

McCabe, A. Phillimore, J. och Mayblin, L. (2010). Below the radar'activities and organisations in the third sector: a summary review of the literature. University of Birmingham. http://epapers.bham.ac.uk/796/1/WP29_BTR_Literature_review_-_McCabe,_Phillimore,_Mayblin_Jan_10.pdf

McCabe, A. och Phillimore, J. (2017). Below the radar? Community groups and activities in context, in A. McCabe and J. Phillimore (eds) *Community Groups in Context: Local Activities and Actions*, Bristol: Policy Press, pp 7–26.

McDonnell, D., Mohan, J., och Norman, P. (2020). Charity Density and Social Need: A Longitudinal Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 49(5), 1082–1104. <https://doi.org/10.1177/0899764020911199>

Mirza, H. S., och Reay, D. (2000). Spaces and Places of Black Educational Desire: Rethinking Black Supplementary Schools as a New Social Movement. *Sociology*, 34(3), 521–544. <https://doi.org/10.1177/S0038038500000328>

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF. (2017). Utvecklingen av ideella föreningars villkor. Civila samhällets villkor 2016 med fokus på föreningar i utsatta områden.

Musick, M.A., Wilson, J. och Bynum, W.B. Jr. (2000). Race and formal volunteering: the differential effects of class and religion, *Social Forces*, 78(4): 1539–71. doi: 10.2307/3006184

Ndofor-Tah, C., A. Strang, J. Phillimore, L. Morrice, L. Michael, P. Wood och Simmons, J. (2019). Home Office indicators of integration framework 2019: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1074688/home-office-indicators-of-integration-framework-2019-horr109.pdf

Pemberton, S., Elgenius, G., Falge, C., Goodson, L., Aziz, A., Berchem, D., and Ciytak, B. (2023). Empowering cities of migration, new methods for citizen involvement and socio-spatial integration. *Research reports in Sociology*. Nr 150. Department of Sociology and Work Science, University of Gothenburg, <https://hdl.handle.net/2077/79238>

Phillimore, J., Morrice, L., Kabe, K., Hashimoto, N., Hassan, S., och Reyes, M., (2021) 'Economic self-reliance or social relations? What works in refugee integration? Learning from resettlement programmes in Japan and the UK', *Comparative Migration Studies*, 9 (article 17): 1–19, doi: 10.1186/s40878-021-00223-7.

Piper, N. (2018). *Racism, Nationalism and Citizenship: Ethnic Minorities in Britain and Germany*. London: Routledge.

Robson, C. (1993). *Real World Research*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Saggar, S. och Somerville, W. (2012). 'Building a British model of integration in an era of immigration: policy lessons for government', Migration Policy Institute project, available at: <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/UK-countrystudy.pdf>.

Sillig, C. (2022). The role of ideology in grassroots innovation: An application of the arenas of development framework to organic in Europe - ScienceDirect', *Ecological Economics*, 191. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107252>.

Skollagen, (2010). SFS nr: 2010:800. Utbildningsdepartementet. <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2010:800>

Skolverket, (2020). Barnkonventionen i skolan. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/barnkonventionen>

Skolverket, (2022). *Slutbetyg i grundskolan*. Våren 2022

SOU 2020:28 Betänkande av Utredningen om en mer likvärdig skola Stockholm 2020. En mer likvärdig skola, minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning. <https://www.regeringen.se/contentassets/fc0e59defe04870a39239f5bda331f4/en-mer-likvardig-skola--minskad-skolsegregation-och-forbattrad-resurstilldelning-sou-202028/>

Soteri-Proctor, A., och Alcock, P. (2012). Micro-mapping: what lies beneath the third sector radar?, *Voluntary Sector Review*, 3(3): 379-398. <https://doi.org/10.1332/204080512X658072>

Söderström, M., och Ahlin, S. (2018). Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017: En rapport om utsatthet, otrygghet och förtroende utifrån Nationella trygghetsundersökningen, Brottsförebyggande Rådet 2018:9, Stockholm.

Vertovec, V. (2007). Super-diversity and its implications, *Ethnic and Racial Studies*, 30:6, 1024-1054, DOI: [10.1080/01419870701599465](https://doi.org/10.1080/01419870701599465)

8. Bilaga 1: Metodstöd

METODSTÖD

Lokal mobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar

Föräldrasamverkan och läxhjälp

AnnSofie Olsson och Arfi Yosuf

Medfinansieras av
Europeiska unionen

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
FOLKHÖGSKOLEFÖRVALTNINGEN

sensus

”Föräldrasamverkan betyder mycket. Vi kan samtala om våra behov och frågor som rör våra barn och våra områden och tillsammans söka lösningar. Samtalen ger också nya idéer och förslag.

När vi samarbetar blir vi förebilder för andra föräldrar som blir mer medvetna om vad vi kan göra för oss och våra barn. De ser att när barnen får positiva upplevelser och deras studier går bra så påverkar det också hela området.

Föräldrasamverkan bidrar till mycket, tillsammans kan vi påverka och förändra.”

En förälder i Bergsjöns Studiecenter Läxhjälp

BERGSJÖNS STUDIECENTER LÄXHJÄLP, BSL, startades av föräldrar och kan beskrivas som en lokal mobilisering där föräldrar arbetar tillsammans för att skapa förutsättningar för barn och unga att klara skolan, få bättre möjligheter för framtiden och känna framtidstro.

Med stöd av två lokala aktörer, Bergsjöns församling och Familjebostäder, beslutade föräldrarna att starta läxhjälp för barn. Det började 2017 i liten skala med ca 15 barn. Under åren har vi sett en stark växtkraft i föräldrasamverkansarbetet och BSL bedriver 2023 läxhjälp och andra aktiviteter på sex platser i fem bostadsområden i Göteborg. Samtliga bostadsområden har socioekonomiska utmaningar och flera föräldrar har erfarenheter av att inte känna sig lyssnad på och sakna inflytande när problem och utmaningar i området diskuteras.

Föräldrarnas samverkan för att ge sina barn bättre framtidsmöjligheter visar på kraften i en lokal mobilisering. Avgörande i BSL:s arbete är att vända människors känsla av maktlöshet till engagemang och hopp om att kunna åstadkomma förändring.

I det här metodstödet vill vi, utifrån erfarenheter i BSL, lyfta fram sju faktorer som är viktiga i en lokal mobilisering och som vi sett skapar förutsättningar för växtkraft och ett arbete som bidrar till förändring. Vi hoppas kunna inspirera till samtal som ger hopp och stärker engagemang!

1. En lokal mobilisering kan börja med en person som vill bidra till förändring

En förälder som var nyinflyttad i bostadsområdet berättar:

"Jag reagerade över otryggheten i området och frågade människor jag träffade och bostadsbolaget om det finns några aktiviteter för att öka tryggheten men fick svaret att det inte finns. Då började jag fundera över vilka steg jag kan ta. Jag kände ingen i området och tänkte att första steget är att lära känna andra föräldrar. Jag började vara ute på gården med mina barn och tog med fika och bjöd andra barn och föräldrar att fika med oss. Det kom fler och fler grannar som ville vara med. Vi lärde känna varandra och då lyfte jag frågan om tryggheten i området och vilka aktiviteter vi tillsammans kan göra för att öka tryggheten."

En mobilisering som BSL börjar med att lokalt boende identifierar angelägna behov och utmaningar i sin vardag och vill bidra till förändring. Efterhand som verksamhet pågår kan nya behov framkomma och inkluderas.

Att fundera över

- Vilka angelägna behov ser du och vill vara med och arbeta för att förändra?
- Vilka fler berörs av dessa behov?
- Hur kan du i din vardag skapa en plattform för samtal om dessa behov?
- Vilka erfarenheter har du av samtal som bidrar till att ge mening och engagemang?

2. Lyssna, skapa relationer och tillit

En förälder berättar:

"När vi samtalar lär vi oss mycket av varandra, vi förstår saker på nya sätt. Det är viktigt att vi är öppna mot varandra och tillsammans försöker lösa problem som uppstår."

En förutsättning för att arbeta tillsammans för förändring är att skapa relationer och lyssna på varandra. Det bygger tillit och förtroende och är en förutsättning för att våga dela det som är viktigt

i livet som oro och behov. Att samtala och lyssna ger också en ökad förståelse för varandras livssituationer och djupare förståelse av de identifierade behoven men även av lösningar.

Att fundera över

- Vilka hinder finns för att dela erfarenheter kring de behov vi ser?
- Vilka erfarenheter har du av samtal som ger var och en utrymme att dela behov och visioner om förändring?

3. Aktiviteter som bidrar till förändring

En grupp föräldrar bestämde sig för att sälja fika och ha barnaktiviteter i centrum på ett skollov. De fördelade de olika uppgifterna och några ungdomar tillfrågades om att hjälpa med barnaktiviteter som ansiktsmålning och lekar. Under aktiviteten berättar föräldrarna om föräldrasamverkan och delar ut foldrar om läxhjälp och andra aktiviteter.

BSL arbetar behovsbaserat. Föräldrasamverkan skapar forum för att identifiera behov och diskutera lösningar och aktiviteter. Aktiviteter kan fylla flera funktioner som att skapa bättre förutsättningar för barn, stärka föräldrarollen eller bidra till förbättringar i bostadsområden. Utåtriktade aktiviteter kan

väcka intresse, ge tillfälle att berätta om mobiliseringen och inbjuda fler att vara med. Att planera och genomföra en aktivitet tillsammans är också ett bra sätt att skapa relationer.

Att fundera över inför en aktivitet

- Vad motiverar aktiviteten?
- Hur ska aktiviteten gå till?
- Hur beskrivs deltagarnas/föräldrarnas roll i aktiviteten?
- Behövs kontakt tas med samverkansparter inför aktiviteten?
- Hur beskrivs betydelsen av aktiviteten efteråt?

4. Berättelser om förändring

En ung ledare berättar:

"Tack vare läxhjälpen förbättrade jag mina skolresultat och kom in på mitt förstahandsval på gymnasiet. Nu har jag tagit studenten!"

Berättelser om förändring är viktiga i BSL och en faktor till att nya ansluter. Det kan vara individuella, lokala eller samhällsövergripande berättelser om vad verksamheten betyder. De fyller flera funktioner. Berättelserna visar på varje persons möjlighet att handla samt att människor med liten makt och möjlighet att påverka kan hitta vägar att medverka

till förändring. De ger motivation, bidrar till att skapa egenmakt samt är ett sätt att dela hopp och framtidstro med varandra.

Bra att tänka på

- Skapa utrymme vid forum för samtal om verksamheten för några att dela personliga berättelser om vad verksamheten betyder för dem.

Att fundera över

- Hur kan vi ge utrymme för både samtal om behov och berättelser om förändring?
- Kan det bli motsättning mellan dessa?

5. Organisation och ledare

En mobilisering som föräldrasamverkan behöver en struktur som främjar delaktighet och inflytande. Deltagarnas engagemang är drivkraften och regelbundna möten inbjuder alla att vara med i samtal om behov och förslag på aktiviteter. En mobilisering kan starta som ett informellt nätverk men när den växer kan det bli behov av en fastare struktur och föreningsbildning.

Ledord i BSL är stort fokus på transparens, insyn och demokratiska arbetsformer. Genom att vara politiskt och religiöst oberoende öppnar BSL för alla att delta. Konfessionslösheten ger, i en mobilisering i mångkulturella områden, en brobyggande funktion genom att olika grupper möts i verksamheten.

Bra att tänka på

- Utse några deltagare att ansvara för övergripande planering och vara kontaktpersoner för samverkansparter.
- Efterhand som verksamheten växer, utse deltagare att bilda styrgrupper för olika nätverk och aktiviteter.

- Tydliggör vad som förväntas av olika ledarroller och styrgrupper.
- Involvera unga i uppgifter och skapa utrymme för dem att växa i ledarroller.
- Digitala kommunikationskanaler möjliggör att på ett enkelt sätt dela aktuell information med varandra. Kanaler kan också skapas för olika styrgrupper och verksamhetsgrenar.

Att fundera över

- Hur tycker du att en mobilisering ska fungera för att vara demokratisk?
- Hur kan vi forma en organisation, informell eller formell, som främjar engagemang, delaktighet och inflytande? Vilka hinder kan vi möta?
- Hur kan vi skapa förutsättningar för att mobiliseringen blir en plattform där människor och samverkansparter med olika perspektiv och ideologi möts?

6. Samverkan med lokala aktörer

En förälder om samverkan med lokala samhällsaktörer:

”Vi ska inte vara dem som man debatterar om, vi ska vara med och sitta tillsammans vid bordet.”

I BSL är varje deltagare en viktig resurs men det behövs också stöd av samhällsaktörer. Dessa har en viktig roll som möjliggörare samt ge tillgång till resurser, kunskap och nätverk. BSL samverkar även med aktörer i civilsamhället, till exempel kring administration, nätverk och gemensamma aktiviteter.

Samverkan börjar med att mötas, lyssna, samtala och få en gemensam förståelse av behov och aktiviteter som leder till förändring. När deltagare går ihop och samarbetar bildar de också en gemensam röst gentemot samhällsaktörer och chansen att bli lyssnad på och medräknad när problem diskuteras ökar.

Att fundera över

- Vilka aktörer finns i området och som skulle vara bra att samarbeta med? Varför?
- Vilka aktiviteter och resultat kan vi berätta om för ev. samverkansparter?
- Vilken samverkan och vilka resurser behövs för att ta nästa steg i mobiliseringen?

7. Erfarenhetsbaserad utvärdering

Genom att använda flera olika sätt att utvärdera och följa upp verksamheter synliggörs både förbättringsområden och framgångsfaktorer.

- I BSL sker uppföljningssamtal med deltagare i olika åldrar på föräldramöten, i Ungaråd och i styrgrupper. Användare av aktiviteter är de som bäst kan bedöma om aktiviteterna bidrar till önskad förändring och därför är deras erfarenheter, synpunkter och förbättringsförslag viktiga att ta del av.
- Erfarenhetsbaserad utvärdering genomförs med barn och föräldrar om aktiviteter, vilken betydelse de ger dessa och självupplevda resultat samt med föräldrar om samverkan och vilken betydelse de ger den.
- En indikator på måluppfyllelse är att deltagarna återkommer och att verksamheten växer genom att nöjda deltagare berättar om den.

Erfarenhetsbaserad utvärdering har fokus på hur mobiliseringen växer och utvecklas utifrån kriterierna:

- En mobilisering växer underifrån och sprids genom deltagares engagemang.
- Deltagare erfar styrkan och ser möjligheterna med att arbeta tillsammans.
- Deltagare erfar ökat handlingsutrymme att hitta lösningar och aktiviteter som möter behov och bidrar till förändring.
- En mobilisering bidrar till ökad tillit till, kunskap om och delaktighet i samhället.

The image shows three overlapping survey forms titled "2023 BSL Utvärdering".

- Top form (Parents):** "2023 BSL Utvärderingsfrågor föräldrar". Questions include: "1. Vilken klass går ditt barn i?", "Hur ofta besöker du läxhjälpen?", "Hur ofta ser du att ditt barns arbete med läxor förbättrats de senaste två terminerna?", "Hur ofta ser du att ditt barns skolresultat förbättrats de senaste terminerna?", "Vad för sätt är Läxhjälpen till hjälp för dig som förälder?", "Hur ofta ser du att ditt barns kunskap i olika ämnen och kan inte hjälpa med läxor", "Hur ofta ser du att ditt barn får lugn och ro för läxarbete hemma", "Hur ofta ser du att ditt barn inte för att hjälpa mitt barn med läxor", "Hur ofta ser du att ditt barn tryggs när barnet är i Läxhjälpen, det är en trygg", "Hur ofta ser du att ditt barn mindre stress och oro när jag vet att barnet får bra", "Hur ofta ser du att ditt barn bra barn att känna mera möjligheter för framtiden", "Hur ofta ser du att ditt barn konflikter hemma mellan mig och barnet om läxor", "Hur ofta ser du att ditt barns lärare de senaste två terminerna om", "Hur ofta ser du att ditt barn gjort?", "Hur ofta ser du att ditt barn 1-5 gånger", "Hur ofta ser du att ditt barn Ja, många gånger".
- Middle form (Children):** "2023 BSL Utvärdering Barn och unga". Questions include: "1. Vilken klass går du i?", "2. Hur ofta kommer du till läxhjälpen?", "3. Vilken hjälp får du av Läxhjälpen?", "4. Tycker du att du får den hjälp du behöver av Läxhjälpen?", "5. Vill du berätta varför?", "6. Tycker du att det blivit lättare att göra läxor de senaste två terminerna?", "7. Har din förälder frågat din lärare om dina läxor är bra gjorda?", "8. Tycker du att dina skolresultat förbättrats de senaste två terminerna?".
- Bottom form (Teachers):** "2023 BSL Utvärdering föräldrar". Questions include: "1. Hur fick du kontakt med BSL?", "2. Hur ofta deltar du i BSL:s föräldra", "3. Vilka teman tycker du är viktiga och i föräldragrupper?", "4. Vad tycker du är viktigt med BSL:s lovaktiviteter?".

Genom att använda flera olika sätt att utvärdera och följa upp verksamheter synliggörs både förbättringsområden och framgångsfaktorer.

Information och samarbeten

Bergsjön Studieceter Läxhjälp (BSL)

Kontaktuppgifter: AnnSofie Olsson, styrelsen BSL och diakon Bergsjöns församling, epost: annsofie.olsson@bslaxhjalp.se

Arfi Yosuf, vice ordförande BSL och förskollärare, epost: arfi.yosuf@bslaxhjalp.se

- ▶ svt.se/nyheter/lokalt/vast/foraldrar-trotnade-pa-projekt-startade-laxhjalp
- ▶ svt.se/nyheter/lokalt/vast/pappasamverkan-i-bergsjon-vi-vill-avlasta-mammorna-pa-helgen

Metodstödet bygger på rapporten *Lokal mobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar – läxhjälp, lokal samverkan och en modell för gräsrotsorganisering*, Forskningsrapporter i Sociologi, Göteborgs Universitet. Författare: Gabriella Elgenius, AnnSofie Olsson och Arfi Yosuf. ISBN 978-91-87876-59-2

- ▶ <https://hdl.handle.net/2077/79434>

Rapporten har gjorts inom ramen för forskningsprojekten *Rethinking Integration* (Vetenskapsrådet, dnr 2019-02167), LOCALITIES (FORTE, dnr 2018-00181) och *Empowering Cities of Migration* (FORMAS, dnr 2020-03032), i ett samarbete mellan Göteborgs Universitet, Folkhögskoleförvaltningen, Västra Götalandsregionen (VGR) och Sensus studieförbund som möjliggjort AnnSofie Olssons och Arfi Yosufs arbete genom projektet *Helhetslyftet* som ägs av Folkhögskoleförvaltningen, VGR och medfinansieras av EU:s Asyl, migrations- och integrationsfond. (AMIF, dnr 2.5.2.10-8-2022)

Sensus studieförbund

Sensus studieförbund ger möjlighet till utveckling och lärande i mänskliga möten och genom kulturupplevelser. Sensus aktiviteter är fokuserade på folkbildning som metod, mål och förhållningssätt. Folkbildningen är ett kitt som håller samman, stärker och utvecklar det svenska samhället och demokratin. Sensus verkar för aktivt engagemang i samhället hos våra medlemsorganisationer, samarbetspartners, föreningar och deltagare.

Kontaktuppgifter: Kikki Mårtensson, verksamhetsutvecklare
e:post: kikki.martensson@sensus.se

- ▶ www.sensus.se

Helhetslyftet

Projektet Helhetslyftet erbjuder insatser för tredjelandsmedborgare för att stärka språkutveckling i svenska, förbereda för inträde på arbetsmarknaden och öka känslan av delaktighet i samhället.

- ▶ www.vgrfolkhogskolor.se/helhetslyftet

Medfinansieras av
Europeiska unionen

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
FOLKHÖGSKOLEFÖRVALTNINGEN

sensus

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

Vetenskapsrådet

HELHETSLYFTET

Medfinansieras av
Europeiska unionen

BERGSJÖN
CENTRUM